

บทที่ 3

ชาติพันธุ์ไทใหญ่

อุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณประเทศพม่าตลอดแนวรอยต่อพรมแดนของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคตะวันตก แนวพรมแดนพื้นที่ชายแดนเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยทำมาหากิน และอพยพย้ายถิ่นฐานข้ามแดนไปมาอยู่เสมอ ทำให้พื้นที่ชายแดนเป็นแหล่งอาศัยของกลุ่มที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ จึงส่งผลให้พื้นที่มีลักษณะของความเป็น “พหุชาติพันธุ์” ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดความผสมกลมกลืน ความขัดแย้ง การสร้างอัตลักษณ์ตัวตน การผลิตซ้ำ การสร้างใหม่ขึ้นมาในแต่ละบริบทแต่ละช่วงเวลาจนถึงปัจจุบัน

การแบ่งแยกความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์มีมาอย่างยาวนาน ในระยะแรกๆนั้นมักจะแบ่งแยกตามลักษณะของรูปพรรณสัณฐานที่มองเห็นได้ชัดเจนในด้านต่างๆ เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย การดำรงชีวิต และการนับถือศาสนา เป็นต้น ภายหลังยุคล่าอาณานิคมขยายตัวออกไป ชาวยุโรปเป็นชาติแรกที่ใช้อคติทางชาติพันธุ์ (Ethnocentrism) มาเป็นพื้นฐานการแบ่งแยกด้วยการแบ่งแยกประชากรตามสีผิว โดยมีนัยยะแฝงในเรื่องการสร้างอำนาจของชาวผิวขาว และถูกเหยียดหยามชาวผิวดำว่าเป็นชนชั้นที่ต่ำที่สุด จนเกิดลัทธิเหยียดสีผิว (Racism) และการการค้าทาสรวมไปถึง โศกนาฏกรรมทางเชื้อชาติตามมา

ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) (อ้างในอนันท์ กาญจนพันธ์, 2553 : 225) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้ตั้งข้อสังเกตว่า สายพันธุ์ชีววิทยากับวัฒนธรรมและภาษาไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกันเสมอไป ฟรานซ์เสนอให้จำแนกประเด็นเชื้อชาติตามสีผิว ออกจากภาษาและวัฒนธรรม พร้อมกันนี้เขายังมีแนวคิดต่อต้านลัทธิการเหยียดสีผิว การแบ่งแยกกลุ่มคนตามลักษณะทางชีวภาพ สังคมที่สมาชิกในสังคมมาจากบรรพบุรุษที่ต่างกัน และมีสีผิวและรูปพรรณสัณฐานที่ต่างกัน เช่น ความแตกต่างระหว่างคนผิวดำกับคนผิวดำ เช่นเดียวกับสังคมไทยที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชีวภาพต่างกันและประวัติความเป็นมาตลอดจนบทบาทในสังคมต่างกัน

การแบ่งกลุ่มคนด้วยการใช้ความเป็น “ชาติพันธุ์” เป็นเกณฑ์ คือ การแบ่งโดยใช้ความแตกต่างทางชีวภาพดังที่กล่าวมาเบื้องต้น ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันก็สามารถรื้ออารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกัน

ความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ (Ethnic Identity) ความแตกต่างทางชีวภาพอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ในสังคมของประเทศพม่า นั้นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พอใจต่อการปกครองของรัฐบาลกลาง ปัญหาการรุกรานชาติพันธุ์อื่นของรัฐบาลพม่า ไม่ว่าจะเป็นฉิ่น คะฉิ่น กะเหรี่ยง ไทใหญ่ เป็นต้น แม้ว่าในบางสังคม เช่น สังคมไทย ความแตกต่างทางชีวภาพไม่มีความหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาการแบ่งแยกจนเกิดภาวะสงครามเท่าใดนัก แม้จะมีความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมอยู่บ้างในบริเวณพื้นที่แถบชายแดน

3.1 คนไทใหญ่ไม่ใช่คนพม่า

การกล่าวว่า คนไทใหญ่ไม่ใช่คนพม่า โดยมากเป็นที่รับรู้สำหรับนักวิชาการและบุคคลทั่วไป แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยแล้ว มักพบความเข้าใจผิดนี้อยู่บ่อยครั้งจากการทำงานวิจัย หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การศึกษา กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นที่ไม่ได้เรียนทางสายสังคมศาสตร์ พบว่าคนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าคนไทใหญ่ คือคนพม่า การเหมารวมว่าไทใหญ่คือคนพม่าจะว่าเป็นการเข้าใจผิดก็ไม่ถูกเสียทีเดียว เพียงแต่เป็นการมองกลุ่มชาติพันธุ์ตามการแบ่งเขตแดนของรัฐ หรือเข้าใจถูกตาม “กรอบการรับรู้” ที่ได้ร่ำเรียนหรือรับรู้มาอย่างนั้นเป็นการแบ่งเชื้อชาติโดยใช้กรอบการแบ่งแบบรัฐชาติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การขัดเกลาทางสังคม

การแบ่งแยกระหว่างเขากับเราของสังคมไทย เกิดขึ้นไม่เฉพาะกับไทใหญ่เท่านั้น กล่าวคือสังคมไทยยังมีความสับสนระหว่างลักษณะทางชาติพันธุ์กับฐานะความเป็นพลเมืองของประเทศ เช่น การกล่าวหากลุ่มชนบนพื้นที่สูงที่ตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยมาเป็นเวลานานว่าไม่ใช่พลเมืองไทย ทั้งๆ ที่ประเทศไทยนั้นปกครองด้วยหลักการของบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งยึดถืออาณาเขตในการสร้างรัฐชาติ ไม่ใช่ยึดหลักของชาติกำเนิด (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2553: 228)

ดังนั้นเพื่อความเข้าใจในประเด็นปัญหาการมอง “ไทใหญ่คือพม่า” ของสังคมไทยส่วนใหญ่ และการปฏิบัติที่คนไม่ใช่พม่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เอง ผู้วิจัยจึงขออธิบายการรับรู้ของทั้งสองฝ่ายผ่าน 2 ชุดความคิด คือ ชุดแนวความคิดการแบ่งด้วยรัฐชาติ และการแบ่งด้วยชาติพันธุ์

3.1.1 รัฐชาติ ว่าด้วยเรื่องเขตแดน ชายแดนและพรมแดน

เพื่อความเข้าใจในเรื่องรัฐชาติ จึงมีการให้ความหมายของการแบ่งเขตและมีการให้คำจำกัดความ ผู้วิจัยนำคำจำกัดความมาจากเอกสารงานสัมมนาวิชาการ เขตแดนของเรา เพื่อนบ้านอาเซียนของเรา ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคำจำกัดความของการแบ่งพื้นที่รัฐชาติเหล่านี้ใช้อ้างอิงในทุกๆบทความของหัวข้อการสัมมนา ดังต่อไปนี้

เขตแดนระหว่างประเทศ (International Boundary) หมายถึง เส้นสมมติที่กำหนดขึ้นโดยประเทศทวิภาคี หรือการตกลงยินยอมระหว่างสองประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกัน เพื่อเป็นขอบเขตและแสดงอำนาจอธิปไตยของตนหรือประเทศนั้น ได้มาสิ้นสุดที่เส้นสมมตินี้ เส้นสมมติดังกล่าวอาจกำหนดขึ้นบนแผนที่หรือแผนผัง หรือแสดงด้วยคำพรรณนาด้วยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรืออาจแสดงเป็นหลักฐานบนพื้นดินก็ได้

แนวพรมแดน (Frontier) หมายถึง พื้นที่ที่มีความคาบเกี่ยวระหว่าง 2 ประเทศ ซึ่งพื้นที่คาบเกี่ยวนี้จะไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศโดยไม่มีกำหนดแน่ชัดว่าจะต้องอยู่ลึกเข้าไปจากเส้นเขตแดนด้านละเท่าไร

ชายแดน (Border) หมายถึง พื้นที่ที่จากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศเข้าไปในดินแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีข้อกำหนดว่าจะอยู่ลึกเข้าไปเท่าใด

จากคำจำกัดความของทั้งสามข้างต้นนี้ มีความหมายค่อนข้างที่จะชัดเจนในตัวของมันเองแต่การให้ความหมายหรือการให้น้ำหนักของคำใดจะสำคัญกว่า ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในมิติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและรัฐซึ่งแบ่งเป็น 2 ยุคคือ รัฐโบราณหรือรัฐก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern State) และรัฐสมัยใหม่ (Modern State) แนวความคิดทางภูมิศาสตร์ของอาณาจักรต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือรัฐโบราณแต่เดิมนั้นไม่ได้มีแนวคิดในเรื่องของเส้นกั้นอาณาเขต (Boundary/Border) มีแต่แนวคิดแดนต่อแดนหรือ (Frontier) ซึ่งหมายถึง ณ อาณาเขตบริเวณนั้นเป็นเขตปลอด

อำนาจรัฐหรืออำนาจการปกครอง หรือถ้าหากไม่ปลดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิงก็เป็นพื้นที่ที่มีอำนาจรัฐอยู่อย่างเบาบางและแผ่ออกไปอย่างไม่สม่ำเสมอ ไม่ต่อเนื่อง ลักษณะของอาณาบริเวณชนิดนี้ก็คือ พื้นที่ป่าเขาลำเนาไพร หรือเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า เรียกว่าเป็นพื้นที่แดนต่อแดน ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ตามชายแดนของรัฐ แต่อาจอยู่ระหว่างเมืองหนึ่งกับอีกเมืองหนึ่งไกลๆ กับศูนย์กลางอันเป็นที่ตั้งของอำนาจรัฐก็ได้ (สมเกียรติ วันทะนะ อังใน อัครพงษ์ คำคุณ, 2554: 301) ฉะนั้นแล้วตามลักษณะการแบ่งพื้นที่ในยุครัฐโบราณเราใช้แนวพรมแดนในการแบ่งมาโดยตลอด ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีคำว่าประเทศเพราะไทยในเวลานั้นเป็นเพียงรัฐสยาม

ในงานเขียนกำเนิดสยามจากแผนที่ (Siam map) (ธงชัย วินิจกุล, 2556: 72) ได้ให้ความหมายของการแบ่งเขตแดนรัฐชาติว่า สยามเพิ่งถือกำเนิดจากภูมิศาสตร์และแผนที่เป็นผลมาจากการปะทะและกำหนดโดยฝรั่งเศส ชนชั้นนำสยามไม่ได้สร้างวีรกรรมให้กำเนิดหรือรักษาของที่มีอยู่แต่อย่างใด แต่วิกฤตการณ์ที่ทำให้เกิดสยามคือวิกฤตการณ์ที่คนไทยรับรู้กลับตาลปัตรว่าเป็นการเสียดินแดนครั้งใหญ่หลวง (วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112) ดินแดนของชาติเกิดมีความหมายใหม่ เกิดค่านิยมรักชาติแบบถวายชีวิต เพื่อรักษาดินแดนทุกตารางนิ้ว ดินแดนทางภูมิศาสตร์กลายเป็นตัวตนของภูมิศาสตร์ของชาติสมัยใหม่ ซึ่งธงชัย วินิจกุล ได้ให้ความหมายใหม่ว่า “ภูมิกายา (Geo-body) ของชาติ” ซึ่งมีผลต่อการใช้อำนาจรัฐเข้าควบคุมพื้นที่ มีผลต่อการเขียนประวัติศาสตร์ อุดมการณ์ความรู้สึกของความเป็นชาติ และเป็นองค์ประกอบของลัทธิชาตินิยม นั่นคือ ภูมิกายาทำให้เรามีสำนึกของความเป็นไทยได้

การก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ หรือ ภูมิกายาของชาติ เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบสำคัญของการเป็นรัฐ ทำให้รัฐต้องเร่งสร้างและปักปันเขตแดนของตนเองกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตของรัฐเชื่อมต่อกัน ในรัชสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นให้รัฐแต่ละรัฐต้องมีพรมแดนหรืออาณาเขตที่ชัดเจน เพื่อแสดงถึงอาณาเขต หรือ “ดินแดน” ของรัฐแต่ละพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มมีการใช้เส้นเขตแดนมาเป็นตัวแบ่งประเทศ ภายหลังการรุกรานจากชาติอาณานิคมตะวันตกที่ต้องการความชัดเจนในการปกครอง โดยเฉพาะอังกฤษที่เข้ามาปกครองพม่า อังกฤษเรียกร้องให้รัฐสยามส่งคนมาเจรจาเพื่อตกลงสิทธิในการปกครองหัวเมืองชายแดน (วันดี สันติวุฒิมณี, 2545: 110) ตามข้อตกลงนั้นหัวเมืองล้านนาให้อยู่ภายใต้การปกครองของสยาม และหัวเมืองเงี้ยวทั้ง

ห้า ตามคำเรียกคนไทยใหญ่ของล้านนา ประกอบด้วย เมืองต่วน (โต้น) เมืองหาง เมืองทาง เมืองจวด (เมืองจ้อด) เมืองสาด ซึ่งเมืองทั้งห้าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ในเขตรัฐฉาน อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

ต่อมาภายหลังอังกฤษคืนเอกราชให้แก่พม่าในปี พ.ศ. 2491 หัวเมืองเงี้ยวทั้งห้าจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐพม่า และล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทย การปกครองที่แบ่งด้วยเขตแดนนี้ส่งผลให้ประชากรไทยใหญ่ทั้งห้าอาศัยอยู่ในเขตล้านนา และหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้าที่มีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด (ดังจะอธิบายในหัวข้อต่อไป) ถูกแบ่งออกเป็นสองประเทศตั้งแต่นั้นมา โดยเฉพาะเขตที่มีคนไทยใหญ่อาศัยจำนวนมาก เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย กลายเป็นประชากรชาวไทย ขณะที่ไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้ากลายเป็นประชากรพม่า

ดังนั้น ตามแนวคิดการแบ่งดินแดนด้วยความเป็นรัฐในยุครัฐโบราณ ใช้พรมแดนเป็นตัวแบ่ง ซึ่งขณะนั้นพื้นที่ที่กล่าวถึงประกอบไปด้วย รัฐพม่า รัฐสยาม หัวเมืองล้านนา หัวเมืองไทใหญ่ในลักษณะของนครรัฐ (City State) ซึ่งเป็นอิสระต่อกัน ในขณะที่ยุครัฐสมัยใหม่ (Modern State) การปกครองเหลือเพียงรัฐใหญ่ๆ เพียงสองรัฐคือ รัฐพม่า และรัฐไทยที่รวมเอานครรัฐ (หัวเมือง) ต่างๆ ผนวมรวมเข้าไปด้วย จากเหตุการณ์ตามยุคของรัฐที่กล่าวมาเบื้องต้น การแบ่งเขตประเทศตามแนวเส้นเขตแดน เกิดขึ้นสมัยอาณานิคมที่ปักปันระหว่างรัฐบาลสยามและรัฐบาลอังกฤษ และย้าให้รัฐไทยและรัฐพม่ายึดถือปฏิบัติสืบต่อมา

3.1.2 ชาติพันธุ์และกรอบความเป็นชาติพันธุ์ของไทยใหญ่

ชาติพันธุ์ (Ethnic group) หมายถึงกลุ่มที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น คนไทย คนพม่า คนกะเหรี่ยง คนจีน คนไทใหญ่ เป็นต้น ในหนังสือรัฐฉาน (เมืองไต, 2546 : 6) ได้พิจารณาความหมายของคำว่าชาติพันธุ์ (Ethnicity) ในฐานะที่เป็นผลรวมของสององค์ประกอบ ได้แก่ (1) สามัญสำนึก (Consciousness) ของความเป็น “กลุ่มวัฒนธรรม” ซึ่งดำรงความหมายของตัวมันเอง อย่างสัมพันธ์กับความหมายของ “กลุ่ม” อื่น ที่ใช้พื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง ร่วมหรือซ้อนเหลื่อมกัน ด้วยเหตุนี้ “สำนึกทางชาติพันธุ์” ดังว่านี้ จึงไม่เป็นอิสระจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง ที่ตัวมันเอง

ถูกผลิตขึ้นมา (2) อัตลักษณ์ (Identity) ในฐานะที่เป็นระบบสื่อความที่ทำหน้าที่สำแดง ความหมายของสำนักทางชาติพันธุ์ดังกล่าว

จากคำนิยามความเป็นชาติพันธุ์ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่าคำว่าชาติพันธุ์คือกลุ่มคนที่สืบทอด เชื้อสายจากบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งบรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด และบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกร่วมกันทาง สายเลือดและวัฒนธรรมอยู่พร้อมๆ กันไป (อมรา พงศาพิชญ์, 2541:33) การแบ่งกลุ่ม ชาติพันธุ์ดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์แบ่งได้ทั้งหมด 3 กลุ่มคือ 1.กลุ่มเร่ร่อน 2. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐาน กึ่งถาวร 3. กลุ่มรัฐประเทศ โดยจัดกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ อยู่ในกลุ่มของกลุ่มชาติ พันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานกึ่งถาวรในลักษณะกลุ่มชาวเขาบนผืนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งในประเทศพม่า เองมีชาวเขา อยู่ 3-4 กลุ่ม ที่มีการตั้งถิ่นฐานค่อนข้างถาวรและสามารถที่จะผนึกรวมตัว กันได้อย่างเข้มแข็งขนาดที่รัฐบาลพม่ายังต้องกลัวเกรงเป็นอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ ทางทิศตะวันตกคือ ชิน อาศัยอยู่บริเวณเขตแดนพม่าและรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย กลุ่ม คณะตั้งรกรากอยู่ทางทิศเหนือสุดของประเทศพม่า เนื่องจากรัฐฉานหรือไทใหญ่ ในขณะที่ไทใหญ่เองตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบนเขาและที่ราบระหว่างหุบเขาในรัฐฉาน ทาง ตะวันออกของประเทศพม่า จึงเป็นการลำบากที่จะระบุให้ชัดว่า ไทใหญ่เป็นชาวเขา หรือไม่ถ้ามองจากพื้นที่ราบ ที่ราบระหว่างหุบเขาที่ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่เหมาะแก่การทำ การเกษตรและเลี้ยงสัตว์ แต่ลักษณะการตั้งถิ่นฐานก็คล้ายคลึงกับชาติพันธุ์อื่นๆ ในพม่า เช่น ชุมชนเมืองมักมีวัด ตลาด ถนน มีเจ้านายอาศัยอยู่ในเมือง มีการแบ่งระหว่างสามัญ ชนกับเจ้านาย ชาติพันธุ์ไทใหญ่ นับถือศาสนาพุทธนิกายหินยานซึ่งได้รับอิทธิพลจาก พม่า

สิงสิกริมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในกรณีของประเทศไทย หากพิจารณาตามการตั้งถิ่นฐานชาติพันธุ์ไทใหญ่อาศัยอยู่ บริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณตะเข็บชายแดน ทำให้ความ เข้าใจของคนไทยบางส่วนเข้าใจว่า ไทใหญ่คือชาวเขา เช่นเดียวกันกับ ม้ง อาข่า ลีซู เป็น ต้น ซึ่งชาวเขาเหล่านี้มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาสูงอย่างเห็นได้ชัดเจน ในขณะที่ไท ใหญ่มักตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบระหว่างภูเขาสูง หรือหุบเขา ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ไท ใหญ่จึงไม่ใช่ชาวเขา แต่ถูกจัดประเภทรวมกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชาวเขา เนื่องจาก สาเหตุดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ไทใหญ่ไม่ได้เป็นประชากรกลุ่มหลักในประเทศไทย เช่นเดียวกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ แต่ในพื้นที่ศึกษาอำเภอเวียงแหง ไทใหญ่เป็นประชากรกลุ่มหลักกว่าร้อยละเจ็ดสิบ¹ ดังนั้น หากอยู่ในพื้นที่ศึกษาจะไม่เกิดปัญหาการมองกลุ่มไทใหญ่ว่าเป็นชาวเขา ยกเว้นเมื่อเดินทางลงมาทำธุระในอำเภอเมือง ภาพลักษณ์จะถูกเปลี่ยนเป็นชาวเขาทันที

ประเด็นที่สอง ไทใหญ่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย โดยเฉพาะงานบุญและงานรื่นเริงต่างๆ ชุดประจำชาติจะถูกนำมาสวมใส่ มักถูกแปลกตาไปจากชุดพื้นเมือง ถึงแม้จะนุ่งซิ่นเหมือนกัน แต่ไทใหญ่จะมีผ้าโพกหัวทั้งชายและหญิงด้วยสีสันต่างๆ นั่นคืออัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมา เช่นเดียวกับชาวเขาทำให้วัฒนธรรม “โคด” ออกมาจากวัฒนธรรมหลัก ส่วนอัตลักษณ์ทางกายภาพนั้นผู้วิจัยเคยได้ยินคำบอกเล่าข้อสังเกตที่ว่าคนที่จะเป็นผู้หญิงไทใหญ่นั้นให้ดูที่กระดูกสันหลังส่วนมากจะตรงกว่าผู้หญิงไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ประเด็นที่สาม สังคมไทยขาดการยอมรับ “คนอื่น” (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2541:222) กล่าวในรัฐและชาติพันธุ์ว่าการมองชาวเขามี 2 นัยยะ ความหมายแรกคือ ชาวเขาที่อาศัยอยู่บนที่สูง ความหมายที่สองของชาวเขา คือ เขาที่ไม่ใช่เรา การแยกระหว่างเขากับเราทำให้เกิดการมองเขาเป็นอื่น (Otherness) ซึ่งเป็นปัญหาหลังจากการสถาปนาความเป็นรัฐชาติมากกว่า 100 ปี สำหรับมุมมองต่อกลุ่มไทใหญ่ คนไทยจำนวนหนึ่งมีอคติที่ว่าไทใหญ่เป็นพวกแรงงานผิดกฎหมาย ค้ายาเสพติด และเป็นพวกก่อความไม่สงบวุ่นวาย ดังจะเห็นได้จากกรณีข่าวแก๊งค์วัยรุ่นไทใหญ่ออกอาละวาดจับมอเตอร์ไซค์ป่วนเมือง² ในการ

¹ ข้อมูลจากนายเอกพล บุญยวง เจ้าหน้าที่นักจัดการทั่วไป งานสัญชาติประจำอำเภอเวียงแหง กล่าวว่าจำนวนประชากรเป็นเพียงการคาดการณ์จำนวนประชากรตามชาติพันธุ์โดยประมาณ เพราะการเก็บข้อมูลของทางราชการไม่สามารถทราบได้ว่าใครมีเชื้อชาติไหนได้จริงๆ เพราะไทใหญ่บางคนก็อาศัยอยู่มานาน จนกลายเป็นคนไทย (ในบัตรระบุเชื้อชาติไทย) บางคนก็เพิ่งย้ายมาแต่ก็มีบัตรประจำตัวประชาชน และมีประชากรไทใหญ่แฝงที่ไม่มีบัตรที่อพยพเข้ามาอีกจำนวนมาก

² พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับวันที่ 30 มิถุนายน 2556 ใจความว่าตำรวจเชียงใหม่ เร่งกวาดล้างแก๊งค์ไทใหญ่ป่วนเมืองระดมตำรวจสายตรวจ ตั้งด่านสกัดแก๊งค์วัยรุ่นกวนเมือง หวั่นเชียงใหม่เสียหาย ต่อมามีการแก้ข่าวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 ว่า “เชียงใหม่ลุยจับต่างด้าว ยึดอาวุธมีด-ปืนเฟียบ ผบช.ภ.5ย้ำไว้แก๊งค์ไทใหญ่อาละวาด” ใจความสำคัญคือตำรวจสามารถจับวัยรุ่นป่วนเมือง ส่วนใหญ่เป็นพวกที่รวมกลุ่มกันแล้วดื่มสุราและออกไปก่อเหตุ ยืนยันว่าจังหวัดเชียงใหม่ไม่มีแก๊งค์ไทใหญ่อย่างที่ป่วนเมือง

ตามการพาดหัวข่าวเนื่องจากภาพลักษณ์ของกลุ่มไทใหญ่ไม่ค่อยดีนักใน เมื่อเกิด เหตุการณ์ก่อความไม่สงบ การไม่ยอมรับกลุ่มคนไทใหญ่ของคนไทยนั้นแสดงออก หลายทาง แม้กระทั่งแผนผังแสดงพื้นที่เล่นน้ำสงกรานต์ที่ถูกส่งต่อทางสื่อสังคม ออนไลน์ มีวัตถุประสงค์ที่แจ้งเขตการเล่นน้ำของแต่ละชาติไว้ พร้อมข้อความเตือนที่มี นัยยะสร้างภาพความรุนแรงและผู้ก่อความไม่สงบไว้ว่า “อยากเถื่อน เชิญแจ้งศรีภูมิ”³ ซึ่งรวมไปถึงกลุ่มแรงงานพม่าด้วยเช่นกัน ในขณะที่กลุ่มคนอเมริกันมีภาพลักษณ์ที่ ดีกว่า เพราะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ



ภาพที่ 3.1 แผนผังการคาดคะเนการเล่นน้ำสงกรานต์รอบคูเมืองเชียงใหม่ของแต่ละชาติ

ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับนายแจแสง⁴ (นามสมมติ) พ่อค้าขายเสื้อยืดสกรีนภาษาไทยใหญ่ กระจายแสงเดินสายขายของตามงานบุญ งานเทศกาลต่างๆ ของไทใหญ่ ซึ่งในงานปอยส่าง

³คำพูดและผังการคาดคะเนเตือนการเล่นน้ำสงกรานต์ ถูกส่งต่อในสังคมออนไลน์เว็บไซต์www.facebook.com ในช่วงสงกรานต์ พ.ศ. 2555

⁴ แจแสง หนุ่มไทใหญ่ มีขายเสื้อสกรีนตามงานประเพณีไทใหญ่ สัมภาษณ์ในประเด็น ความเข้าใจและการกีดกัน ของความเป็นไทใหญ่กับความเป็นไทย วันที่ 28 มิถุนายน 2555

ลองที่เปียงหลวงปีนี้ เขาก็ไม่พลาดที่จะเดินทางมาเปิดร้านขายของ ขายแสงยอมรับว่าคนไทยยังมีอคติต่อคนไทยใหญ่ และเล่าให้ผู้วิจัยด้วยน้ำเสียงติดตลกว่า

“น้องที่รับผ้าจากร้านผมไปขาย ที่แรกกะลองไปขายที่ถนนคนเดิน อยู่ๆ มีเทศกิจเข้ามาหาบอกว่าขายเสื้อผ้าแบบนี้ไม่ได้ เป็นการปลุกกระดมมวลชน ทั้งๆ ที่เสื้อยืดของร้านผมกสรีนภาษาไทยใหญ่เป็นชื่อเมืองต่างๆ เพราะคนไทยใหญ่ที่เข้ามาทำงานในเมืองไทยมาจากหลายที่ เราหวังลูกค้าจากตรงนั้น ไม่ได้มีข้อความอะไรที่เกี่ยวกับการเมืองหรือปลุกกระดมอย่างที่เขาว่ามา แต่ก็นั่นแหละเพราะเขาอ่านภาษาเราไม่ได้ เขาก็กลัว ระวังไป”

จายมู่หลิ่ง⁵ นักดนตรีในคณะลิเกจ๊าดไตบ้านเปียงหลวง ก็ให้ข้อมูลเสริมเรื่องอคติของคนไทยที่มีต่อกลุ่มคนไทยใหญ่ด้วยเช่นกันว่า

“สมัยเมื่อยี่สิบปีก่อนสมัยที่ผมไปทำงานกรุงเทพฯ เจ้านายใช้ทำโน่นทำนี่เราก็ทำตามคำสั่งเขาได้ เขาก็มองว่า เออ มันฉลาดนะฟังรู้เรื่องด้วย ผมรู้สึกไม่ดีนะคำพูดมันดูถูกเหมือนว่าเราไม่ใช่คนเหมือนกับเขา แต่มันก็ยังไม่น่าโกรธเท่ากับเพื่อนร่วมงานมองว่าเราเป็นพม่า คำว่าเราเป็นชาวเขายังจะดีชะกว่า”

สังคมไทยใหญ่ยึดหลักความเป็นชาติพันธุ์ ใช้หลักของความเป็นเชื้อสายบรรพบุรุษร่วม และวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็คนไทยใหญ่ที่อยู่ฝั่งประเทศพม่า หรือฝั่งประเทศไทย ก็ยังคงมีความรู้สึกเป็นพี่น้อง เป็นเชื้อเครือ (รากเหง้า) เดียวกัน ระบบเครือญาติของไทยใหญ่เป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีความมั่นคง แข็งแรงที่สุด พื้นที่และเขตแดนจึงไม่ได้เป็นตัวกำหนดการแบ่งแยกแต่กรณีของไทยใหญ่แต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างของรายละเอียดทางวัฒนธรรมบ้าง ขึ้นอยู่กับแต่ละที่ที่รับวัฒนธรรมจากที่อื่นมาผสมผสานอย่างไรบ้าง แต่ทั้งสองฝั่งยังคงรูปของวัฒนธรรมหลักไว้

ลักษณะความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ไทยใหญ่กับพม่าเป็นลักษณะชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่ ในกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียงและเข้ากัน ไม่ได้นั้น จะพบว่า เป็นเพราะวัฒนธรรมทั้งสองเข้ากันไม่ได้ เพราะวัตถุประสงค์ทางการเมืองไม่ตรงกัน และต่างกลุ่มต่างไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้ากันไม่ได้ทำ

⁵ จายมู่หลิ่ง หนึ่งในนักดนตรีคณะลิเกจ๊าดไตยอดแสงแลงใหม่ บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง สัมภาษณ์ในประเด็นชีวิตการทำงาน และอคติต่อความเป็นชาติพันธุ์ไทยใหญ่ในประเทศไทย 5 กุมภาพันธ์ 2555

ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม และจำเป็นจะต้องพิจารณาโดยใช้ตัวบทขัดแย้งในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมองจากความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ ในมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ จะพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ย่อยถือเป็นองค์ประกอบของ โครงสร้าง สังคมในระยะแรกๆ ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มจากกลุ่มย่อยขยายเป็นกลุ่มใหญ่ จึงมีการพยายาม รวมกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ พยายามใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ หรือที่ เรียกว่าการกลืนชาติ ดังจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

กล่าวโดยสรุป การซ้อนทับของสองชุดความคิด ทั้งมิติทางพื้นที่ และมิติความเป็นชาติพันธุ์ ทำให้มี ความเข้าใจคลาดเคลื่อนกันอยู่เสมอของทั้งกลุ่มคนไทยเอง และกลุ่มคนไทใหญ่ที่อยู่ในเขตแดน ประเทศไทย หากมองในแง่ของมิติทางพื้นที่เป็นตัวแบ่งแล้ว มีการกีดกันกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่คนไทย “เป็นชนกลุ่มน้อย” หรือคนชายขอบ ในขณะที่วัฒนธรรมไทใหญ่เองไม่ได้มีการแบ่งแยก ยังคง เชื่อมโยงคนไทใหญ่ทั้งสองแผ่นดินเข้าด้วยกัน ทั้งไตนอก (คนไทใหญ่ในประเทศไทย) และไตในประเทศ ไทย (ปัจจุบันมีสถานะเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์แล้ว) ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีความชัดเจนในการ แบ่งแยกดินแดนของรัฐไทย กับรัฐพม่ามากขึ้น ในความเป็นจริงแล้วไม่มีอะไรที่จะสามารถกั้นอาณา เขตระหว่างภูมิภาคที่เป็นภูเขา หรือแม่น้ำ ได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่นการล้อมรั้วบ้าน การ เดินทางไปมาหาสู่ทั้งในรูปของการค้าขายและการอพยพ ของคนทั้งสองประเทศ และตัวของ วัฒนธรรมได้หลุดออกจากกรอบความเป็นรัฐชาติ กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมไม่คงต้องจองกับพื้นที่ทาง กายภาพเสมอไป

ความจริงอันน่าเจ็บปวด จากสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกแบ่งโดยการใช้เส้นเขตแดน ถึงแม้แต่ตัว ผู้วิจัยเองก็ตาม เมื่อทำการเก็บข้อมูลในงานมักจะถูกลามจากกลุ่มประชากรที่ศึกษาว่าเป็นคนบ้านไหน ทำให้เกิดความกระอักกระอ่วนใจที่จะตอบ ด้วยความที่ไม่รู้ว่าควรจะตอบด้วยคำตอบไหน ถ้าตอบ ด้วยแนวคิดการแบ่งเขตแดนผู้วิจัยก็มีสถานะเป็นคนไทย ถ้าตอบด้วยกรอบความเป็นชาติพันธุ์ก็เป็น “คนเมือง” (ล้านนา) ซึ่งผู้วิจัยเองยังคงตั้งคำถามกับตัวเองเสมอว่า สรุปแล้วฉันภูมิใจกับคำตอบไหน มากกว่ากันระหว่าง “คนไทย” กับ “คนเมือง” เช่นเดียวกันกับความ เป็นชาติพันธุ์ของไทใหญ่ที่มัก บอกกับคนอื่นเสมอว่า “เราไม่ใช่พม่า” จนเกิดคำถามที่ว่าถ้าไทใหญ่ไม่ใช่พม่าแล้วไทใหญ่คือใคร

3.2 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาชาวไทใหญ่

ไทใหญ่ (Tai Yai) คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศสหภาพพม่าไทใหญ่เป็นหนึ่งในชาติพันธุ์ไท⁶ ที่เรียกตัวเองว่า “ไต” ถิ่นฐานของไทใหญ่อยู่ที่รัฐฉานหรือร่างแผ่นดินเมืองไต (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2537: 1-2) กล่าวว่าการรับรู้ของคนไทยแต่เดิม ไทใหญ่คือกลุ่มคนที่ถอยร่นมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน บ้างกล่าวว่ามาจากอาณาจักรน่านเจ้า โดยถูกจักรพรรดิฉินโจมตี เมื่อสู้ไม่ได้ก็ถอยลงมาทางใต้ อีกแนวคิดหนึ่ง คือกลุ่มคนไทยที่แต่เดิมอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามและมณฑลกวางสีของจีน และได้อพยพผ่านลาวเข้าไปทางเชียงใหม่ เลยเข้าไปทางตอนเหนือของพม่า และส่วนหนึ่งเดินทางข้ามไปยังลุ่มแม่น้ำพรหมบุตร แคว้นอัสสัมของอินเดีย ปัจจุบันไทใหญ่อาศัยอยู่หลายที่ ทั้งไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตตะวันตกเฉียงใต้ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน (ไตมาว) ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตแคว้นอัสสัม ประเทศอินเดีย และไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ในอดีต เชื่อกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะไต หรือไท-ไต อพยพมาจากเทือกเขาอัลไต ต่อมาก็เชื่อว่าอพยพมาจากตอนกลางของประเทศจีน และก็เชื่อกันว่ากำเนิดในบริเวณจีนตอนใต้ เป็นอาณาจักรน่านเจ้า และอพยพลงมาทางตอนใต้สร้างเป็นอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรสุโขทัย ส่วนอีกทฤษฎีเชื่อว่าอพยพมาจากทางใต้ จากชาว สุมาตรา และคาบสมุทรมลายู แต่นักมานุษยวิทยาในปัจจุบันเชื่อกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะไต อยู่ที่บริเวณจีนตอนใต้ เรื่อยมาจนถึงรัฐฉาน (ประเทศพม่า) ประเทศไทยตอนบน และแอ่งที่ราบลุ่มภาคอีสาน เรื่อยไปยังประเทศลาว หลังจากนั้นจึงมีการอพยพเพิ่ม เช่น กลุ่มชาวอาหม ที่อพยพข้ามช่องปาดไก่อ ไปยังอัสสัม และ ชาวไทแดงที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณอาณาจักรสิบสองจุไท



ภาพที่ 3.2 แผนที่รัฐฉาน มีเมืองหลวงคือเมืองตองกิ (ตัวนตี) ที่มา: freeburmarangers.org

3.2.1 ข้อมูลทั่วไปสภาพภูมิศาสตร์ ศาสนา และประชากร

รัฐฉาน(Shan State) หรือเมิงไท เป็นรัฐหนึ่งของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มีขนาดเนื้อที่ 161,910 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19.20 – 24.9 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 96.13 – 101.9 องศาตะวันออก รัฐฉานมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สลับกับภูเขาซับซ้อน เป็นแนวยาวจากเหนือลงใต้ ทำให้เป็นปราการทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี หัวเมืองไทใหญ่บางหัวเมืองที่อยู่ห่างไกล ทำให้ปราศจากอำนาจการควบคุมโดยตรง ดังนั้นบ้านเมืองของชาวไทใหญ่มีโอกาสที่จะเป็นอิสระได้เป็นระยะๆ ชุมชนไทใหญ่บางเมืองตั้งบ้านเมืองอยู่บนเนินเขา แต่โดยมากแล้วไทใหญ่ นิยมตั้งรกรากอยู่บนพื้นที่ราบ และตั้งถิ่นฐานใกล้แม่น้ำ มีแม่น้ำสาละวินเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุด ในเขตรัฐฉานมีทะเลสาบขนาดใหญ่ คือหนองอินเล

อาณาเขตของรัฐฉาน

ทิศเหนือ	ติครัฐคะฉิ่น(Kachin State)
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	ติคแคว้นยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
ทิศตะวันออก	ติคประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	ติคประเทศไทยจังหวัดเชียงรายและจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศใต้	ติครัฐคะยา (Kaya State)
ทิศตะวันตก	ติคเมืองมัตตะและภาคสะแกง (Sagaing Division)

ประชากรของรัฐฉานเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่า 30 เผ่า เป็นคนไทร้อยละ 68 นอกนั้น เช่น เป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่นตะนุ คะฉิ่นตองสู๋ มูเซอร์ ลีซอ อีก็้อ ว่า ฯลฯ ปัจจุบัน คาดการณ์ว่าประชากรไทใหญ่น่าจะมีประมาณ 10 ล้านคน และเริ่มมีการสำรวจสำมะโนประชากรของประเทศพม่า โดยไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเริ่มกลับถิ่นฐานเพื่อไปทำบัตรประจำตัว พร้อมทั้งแสดงสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดิน (คนเครือไท, 2557: ออนไลน์)

คนไทในรัฐฉานเรียกคนในเผ่าพันธุ์ไตด้วยกันว่า “ไต” กลุ่มคนไทในรัฐฉานที่ชื่อเรียกต่างๆ กัน ตามภูมิภาคดังนี้ (เรณู วิชาศิลป์, 2541: 262)

กลุ่มฉานเหนือ แถบเมืองเจ้ถ่าน น้ำคำ หมูเจ้ ฯลฯ เรียกตัวเองว่า ไตเมา และไตเหนือ ซึ่งอพยพมาจากยูนนาน

กลุ่มฉานเหนือ แถบเมืองแสนหวีสีป้อ น้ำตู้ น้ำสั้น เมืองมิด ฯลฯ เรียกตัวเองว่า “ไต” ชาวล้านนาเรียกว่า “เงี้ยว”

กลุ่มฉานใต้ แถบเมืองของห้วย เมืองนาย เมืองป๋น ลางเครือ หมอกใหม่ คือ ชาว “ไต” หรือ “เงี้ยว”

กลุ่มฉานตะวันออก นอกจากชาวไทแล้วยังมีกลุ่มคนไทกลุ่มใหญ่อีก 3 กลุ่ม คือ

ไทจีน - อยู่แถบเชียงตุง เมืองหลวย เมืองซาก

ไทลื้อ - อยู่แถบเมืองหลวย เมืองพง เมืองยู้ เมืองสะ เมืองเลน

ไทยอง - อยู่แถบเมืองยอง เมืองพยาก เมืองยู้

ความเป็นมาของคำว่า “ไทใหญ่” นั้น ผู้วิจัยเองก็มีความสงสัยว่า ใครเป็นผู้กำหนดชื่อชาติพันธุ์นี้ว่า ไทใหญ่ ทั้งๆที่จากการทำงานและคลุกคลีกับคนไทใหญ่พบข้อสังเกตว่า ไม่มีคนไทใหญ่คนไหนเรียกตัวเองว่า ไทใหญ่เลย แทบทุกคนเรียกตัวเองว่าเป็นคน “ไต” และบางส่วนเรียกตัวเองว่า “เงี้ยว”⁷

“เราเป็นคนไต (ไท) หรือคนไทใหญ่ตามที่คนไทยเรียกจริงๆ นักวิชาการนั่นแหละที่เรียกเราว่าไทใหญ่”

จายนุญ พลทหารไทใหญ่⁸

หากมีไทใหญ่ก็ต้องมีไทน้อย (จิตร ภูมิศักดิ์, 2524 : 205) เป็นผู้ที่พยายามที่จะแยกคำสองคำนี้ออกจากกัน ซึ่งก็ตรงกันกับการแบ่งในยุคสมัยก่อน คือการแบ่งกลุ่มชนชาติไทออกเป็น “ไทใหญ่” กับ “ไทน้อย” ไทใหญ่ คือพวกที่อยู่ทางลุ่มแม่น้ำคง (สาละวิน) และแม่น้ำมว (หรือแม่น้ำชเวลิ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำอิรวดี) และไทน้อยคือ “คนสยาม” ที่อาศัยอยู่ในเขตรากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาศัยคำบอกเล่าเรื่องราวของไทใหญ่แก่ชาติตะวันตกที่เข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้น ได้ทราบผ่านบันทึกของเดอ ลา ลูร์แบร์ ราชทูตฝรั่งเศสจากราชสำนักพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่มาเยือนกรุงศรีอยุธยาระหว่างปี พ.ศ. 2229 – 2231 ว่า

“อนึ่ง ชาวสยามที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนี้ เรียกตนเองว่าไทน้อยคือเข็มเล็ก ตามที่ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่า ยังมีคนอีกพวกหนึ่งซึ่งป่าเถื่อนที่สุดเรียกกันว่าไทใหญ่คือ เข็มใหญ่ อันเป็นพวกที่อาศัยอยู่ทางเขตเขาภาคเหนือ”

(จิตร ภูมิศักดิ์, 2524:26-27)

⁷ เงี้ยว เป็นคำที่ชาวล้านนาใช้เรียกคนไทใหญ่ ต่อมาคนไทยสยามเรียกไทใหญ่ว่า “เงี้ยว” ตามคนล้านนา ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตามถึงแม้คนไทใหญ่บางคนจะเรียกตัวเองว่าเงี้ยว แต่โดยมาแล้วคำเรียกนี้ถือเป็นคำไม่สุภาพที่คนไทใหญ่ส่วนมากถือว่า ผู้เรียกไม่ให้เกียรติตนเอง

⁸ จายนุญ พลทหารไทใหญ่กล่าวถึงประเด็นการเรียกชื่อชาติพันธุ์ไทใหญ่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2555 ทั้งนี้มีผู้วิจัยข้อสังเกตว่า การใช้คำว่า ไต ไท ไทใหญ่ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละคนและไม่ได้เป็นปัญหามากนัก เท่ากับคำว่า เงี้ยว ที่กลุ่มคนไทใหญ่โดยมากถือว่าเป็นคำที่ไม่สุภาพ อย่างไรก็ตามพบว่ามิมีผู้สูงอายุไทใหญ่หลายๆท่านที่รุ่นพ่อแม่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ใช้คำว่า เงี้ยวเป็นสรรพนามแทนตัวเองอยู่

ข้อสังเกตของคำเรียกตนเองของกลุ่มไทใหญ่ ที่อยู่ในประเทศไทย ว่าเป็นคน “ไต” นั้น สังเกตได้ว่าเมื่อคนไทใหญ่มาเจอกันในสถานที่ทำงาน หรือเจอในงานบุญ จะมีการแนะนำตัวต่อกันว่าชื่ออะไร เป็นไต มาจากเมืองไหน ทั้งนี้คำว่าไตในความหมายของคนไทใหญ่นั้นรวบรวมเอาทุกชาติพันธุ์ไต ที่อยู่ในเขตรัฐฉาน ไม่ได้แยกย่อยเป็นไตลื้อ ไตเงิน ไตมว ฯลฯ แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามคนไทใหญ่ส่วนมาก มีความรักในเชื้อสาย รักใครกลมเกลียวในกลุ่มตนเองอันพี่น้อง ที่ถือว่ามิบรรพบุรุษร่วมกัน

ในด้านการแต่งกายนั้น ไทใหญ่มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนกระบอก คอกลม กับผ้าซิ่น ในขณะที่ผู้ชายจะสวมเสื้อแขนยาวผ่าหน้า มีกระดุมขดเป็นปมเย็บขมวด เป็นเสื้อคอกลม กางเกงขายาวทรงหลวม และมีผ้าคาดเอว เอกลักษณ์ของการแต่งกาย ไทใหญ่ทั้งชายและหญิงจะนิยมใช้ผ้าโพกศีรษะโดยใช้ผ้าสีอ่อน บ้างก็สวมหมวกไทใหญ่ที่เรียกว่า กุบไต ที่แสดงถึงความเป็นไทใหญ่อย่างชัดเจน

ศาสนา โดยทั่วไปไทใหญ่นับถือพุทธศาสนา จุดเด่นของไทใหญ่เป็นชาติพันธุ์ที่ชอบทำบุญ เข้าวัด ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีวิถีชีวิตที่ผูกอยู่กับพุทธศาสนา หากบ้านใดมีลูกชายตามธรรมเนียมจะต้องบวชส่งลง คนไทใหญ่เชื่อในเรื่องของชาติหน้ามากกว่าชาตินี้ ไม่ว่าจะมียศหรืองานบุญ ไทใหญ่มักจะชอบทำทานอย่างมาก จนมีคำกล่าวที่ว่า “อย่ากินอย่างม่าน อย่าทานอย่างไต” หมายถึงอย่าเป็นคนเลือกกินอย่างคนพม่า และอย่าทำทานเหมือนคนไทใหญ่

3.2.2 อาณาจักรไตโบราณและตำนานการสร้างเมืองไทใหญ่

ตำนานการเกิดอาณาจักรไทใหญ่ มีอยู่ด้วยกันหลายตำนาน ส่วนมากเป็นตำนานที่เกี่ยวกับเมือง และกล่าวซ้ำกันไปมาทั้งนี้เพราะการรวบรวมตำนานของไทใหญ่เกิดจากการรวบรวมจากเอกสารโบราณของจีนที่มีการบันทึกไว้และจากคำบอกเล่าหรือมุขปาฐกถา ทำให้การเก็บรวบรวมตำนานมีความคลาดเคลื่อนกันไปบ้างเล็กน้อย บ้างก็ซ้ำเนื้อเรื่อง แต่เวลาแตกต่างกัน จากการศึกษาผ่านเอกสารที่รวบรวมโดยนักวิชาการที่ศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่ ผู้วิจัยพบว่าในตำนานการเกิดอาณาจักรไทใหญ่ มีตำนานสร้างอาณาจักรหลักๆ อยู่ 2 อาณาจักรคือ ตำนานเมืองมวและตำนานเมืองแสนหวี

ตำนานเมืองมว ชาวไทใหญ่มีตำนานเกี่ยวกับศูนย์กลางของอาณาจักรว่าอยู่ที่เมืองสีเมืองฮ่า ต่อมาได้ก่อตั้งเมืองโกสัมปี หรืออาณาจักรเมืองมว หรือเมืองหมอกขาว มวหลวง (ดอกไม้ขาวมวหลวง) ปัจจุบันคือเมืองที่คนจีนเรียกว่าห่วยหลี่หรือยู่หลี่ พงสาวดารและตำนานของไทใหญ่ที่ได้กล่าวถึงตำนานเมืองมวหลวง ผูกโยงตำนานนางเกสาวดีที่ห่มคลุมผ้าแดงออกมานอนอาบแดด นกตีลังกา⁹ คิดว่าเป็นก้อนเนื้อจึงคาบไปวางไว้ที่ยอดจิว จนฤาษีช่วยไว้ได้ นางคลอดลูกมาชื่อว่าเจ้าอู่ต้ง ผู้ได้รับตั้งหรือพัฒนาจากพระอินทร์ หากคิดตั้งแล้วสามารถเรียกช่างทั้งป่าได้ ต่อมาได้ปกครองเมืองมว แต่ความหมายของเมืองมวยังมีการบอกที่มาจากอื่นอีก แต่แก่นในก็คือความเป็นอาณาจักรไทใหญ่นั้นเอง

ทุ่งมวมีความหมายดังนี้ (ชายชั้น คำแดงยอดไต, 2544:357) คำว่ามวเพี้ยนมาจากคำว่า “เหม้า” ซึ่งหมายถึง “เบ้า” ในภาษาไทยกลาง หมายความว่า “ทุ่งมว” นั้นมีรูปลักษณะเหมือน “เบ้า” ซึ่งเป็นสิ่งที่บุ่มรูปคล้ายถ้วยไม่มีหูคล้ายกระบอกทไฟ ใช้ในการเผาทองคำหรือสารด้วยไฟแรงสูง หรืออีกนัยหนึ่งมีความหมายว่า “ทุ่งมวเปรียบเสมือนเบ้า (เบ้าหลอม) หรือบ่อเกิดหรือศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ในสังคมวัฒนธรรมไต” ในขณะที่เรณู วิชาศิลป์ (อ้างแล้ว) ได้เขียนบทความกล่าวถึงเมืองมว ว่ามาจากคำว่า “เมา” ด้วยเหตุที่นางอกรรมเสถี ถูกนกตีลังกาคาบบินกลางท้องฟ้าในตอนต้นของตำนานนั้น นางรู้สึกเป็น “ไข้หัวเมา” เหนื่อยแดดเหนื่อยลม ดินแดนนั้นจึงถูกเรียกว่าเมืองเมา ตำนานเมืองมว ตำนานแรกนี้ไม่ได้กล่าวถึงการสืบสันตวงศ์แต่อย่างใด ตำนานจบลงด้วยการที่ขุนอู่ต้งครองราชย์สมบัติต่อจากบิดา และไม่ได้กล่าวถึงการขยายอาณาจักรหรือลูกหลานของขุนอู่ต้งว่าเป็นอย่างไร

ตำนานเมืองมว ตำนานที่สอง เป็นตำนานที่เริ่มต้นด้วย ขุนลู ขุนไล ไต่บันไดทองคำลงจากฟ้ามาครองเมืองสี เมืองฮ่า เมืองลา ริมฝั่งโขง (เรณู วิชาศิลป์, 2541: 258- 259) บางตำนานกล่าวว่า ขุนลู ขุนไลเป็นโอรสสวรรค์ ทั้งสองเป็นโอรสของขุนตึงคำ หรือขุนแตนคำ บ้างว่าเป็นโอรสของแลงคอนที่ส่งลงมาปกครองมนุษย์ (สมพงษ์ :อ้างแล้ว) เมื่อขุนลู ขุนไล ได้ปกครองเมืองมวมาระยะหนึ่งก็เกิดการแย่งชิงเมืองกันเอง ขุนลูผู้ที่ได้สละเมืองให้ขุนไลผู้น้อง ส่วนตนได้พาข้าราชการบริวารเดินทางไปปกครองเมืองทางทิศตะวันตก คือเมืองกายและเมืองยอง ขุนลูมีโอรส 7 องค์ แต่ละองค์ได้ไปครองเมือง

⁹ บ้างฉบับเรียกนกตีลังกา (นกหัสดีลิงค์)

ต่างๆ ตามธรรมเนียมการปกครองเมืองใหญ่ที่มีเมืองขึ้นหลาย เมืองและส่งบรรณาการมายังเมืองหลวง ดังนี้คือ

1. เจ้าอายขุนโหลงไปเป็นเจ้าฟ้าเมืองตะโก้ง (ท่ากลอง)
2. เจ้าขุนฟ้าไปครองเมืองยาง (โมอิน) ให้บรรณาธิการม้าพันธุ์ดี 10 หลักร 3. เจ้าขุนงู ครองเมืองละมุงไตหรือไตเมืองละบง ไกล่เชียงใหม่บรรณาการด้วยช้าง 300 เชือกต่อปี
4. ขุนกอดฟ้า ครองเมือง ขน โหลงหรือเมืองของ ส่งทองคำเป็นบรรณาการประจำปี
5. ขุนละ ครองเมืองกาละรือกะเลาะ
6. ขุนดำ ครองเมืองอังวะ (หมายถึงพม่า อยู่ใกล้กับเมืองกู้ด) ส่งทับทิม บรรณาการปีละ 210 ชั่ง
7. ขุนสู ครองเมืองของ ริมฝั่งแม่น้ำอุยสาซาของแม่น้ำชินตะวิน ซึ่งขุนลูปก ครองอยู่

ขุนลูปกครองเมืองมากกว่าสามชั่วคน จนมีลูก 100 คน หลาน 1,000 คน เหลน 30,000 คน ยามนั้นเมืองลุ่มเมืองกลาง เมืองแถบตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ไม่มีเจ้าปกครอง ท้าวเล็ก ท้าวขาง ข้าวขางหอบ เรียกลูกหลานมาประชุมกัน แล้วพากันไปขอผู้ที่ เป็นเชื้อสายของขุนลู ขุนไถ ที่เมืองฮีเมืองอำ ริมฝั่งโขงมาเป็นเจ้า ได้เข้าไทขานและลูกอีกห้าคนไปครองเวียงแสนแสน และลูกหลาน 8 หน้าฟ้าเมืองไทแบ่งการปกครองดังนี้

1. ขุนท้าวเอาขวา เป็นเจ้าเมืองนาย เชียงคำ เชียงของและหมอกใหม่
2. ขุนท้าวแจนคำเป็นเจ้าเมืองหนอง ของห้วย หนองบอน เมืองปาย
3. ขุนท้าวจาลุม เป็นเจ้าเมืองวัน เมืองนา เมืองขอนแก่น เมืองศรีอ
4. ขุนปาวัวเถื่อน เป็นเจ้าเมืองดิง กิ่งม้า เมืองสิง
5. ท้าวขุนลูลือ เป็นเจ้าเมืองฮิม เมืองยาง เมืองขาคายา
6. ขุนคำปองฟ้า เป็นเจ้าเวียงกะเล เวียงเสื่อ
7. ขุนปากเสื่อหลวง เป็นเจ้าเมืองกู้ด เมืองหลวง สุมสาย
8. ขุนสิงปุงพา เป็นเจ้าเมือง จิงกวยหล่า

ขุนปากเสือหลวง อยู่เมืองสุมสาขามาเป็นเวลา 3 ปี เกิดความไม่พอใจชาวเมือง จึงย้ายไปตั้งรกรากเป็นเจ้าเมืองแจ็ด เมืองปอน จุดเริ่มแห่งราชวงศ์เสือมาถึงปี พ.ศ. 1650 เป็นรัชสมัยของเจ้าเสือข่านฟ้า ครองเมือง ขยายอาณาเขตอาณาจักรมาไปจนถึงยูนนาน ถือเป็นยุคที่รุ่งเรืองที่สุดของอาณาจักรมาและประวัติศาสตร์ไทใหญ่ ในขณะที่เจ้าสามหลวงฟ้า (เจ้าเสือค่าฟ้า) ซึ่งเป็นน้องชาย ได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพออกศึกสามารถตีเอาเมืองไว้ได้หลายเมือง คือ กะฉิ่น คำตี้ เมืองกลางเจ้าเครือ แสนหวิ เมืองนาย กิ่งมัว กัมพูชา ล้านซ้าง เชียงใหม่ เชียงแสน อยุรยา จนถึงอัสสัมของอินเดีย สอดคล้องกับตามตำนานอาหมกล่าวว่าไทอาหมพวกเขาเดินทางไปพร้อมกับเสือค่าฟ้า อันเป็นเครือเดียวกับเสือข่านฟ้าที่ปกครองเมืองหมอกขาวมาหลวง

อาณาจักรมาถือว่าเก่าแก่ร่วมสมัยเดียวกับยุคอาณาจักรพุกามของพม่าโบราณ ผู้ปกครองเมืองมา คือ ราชวงศ์เสือ ในยุคอาณาจักรไตมาเวลานั้น พวกเจ้าฟ้าไตเป็นผู้ดูแลและจัดการปกครองเป็นแบบสหพันธนครรัฐ ประกอบด้วยรัฐที่มีเจ้าฟ้าปกครองแต่ละรัฐรวม 9 รัฐ คือ

1. นครรัฐเมืองก่อง มีเมืองขึ้นในปกครอง 99 เมือง
2. นครรัฐเมืองยาว มีเมืองขึ้น 37 เมือง
3. นครรัฐเมืองสองสบ มีเมืองขึ้น 27 เมือง
4. นครรัฐเมืองมิด มีเมืองขึ้น 49 เมือง
5. นครรัฐเมืองนาย มีเมืองขึ้น 37 เมือง
6. นครรัฐแสนหวิ มีเมืองขึ้น 49 เมือง
7. นครรัฐเมืองบองห่วย มีเมืองขึ้น 39 เมือง
8. นครรัฐเมืองสีป้อ มีเมืองขึ้น 27 เมือง
9. นครรัฐเมืองมา มีเจ้าฟ้าปกครองเมืองใหญ่ 8 เมือง รวมทั้งมาด้วย

ในช่วงศตวรรษที่ 13 อาณาจักรมาหลวงมีอำนาจเข้มแข็งสามารถผนวกเอาดินแดนอื่นๆ มาไว้ในครอบครองจำนวนมาก เช่น เชียงตุง (สถาปนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1772), สีป้อ (1111 ปีก่อน พ.ศ.), เมืองนาย (1062 ปีก่อน พ.ศ.), เมืองของห่วย (พ.ศ. 1343), แสนหวิ (พ.ศ. 1323), เมืองมิด (พ.ศ. 1781), เมืองของหรือโมกกอง (พ.ศ. 1758) และเมืองอาหมหรืออัสสัม (พ.ศ. 1811) (คนเครือไท: ออนไลน์) นับได้ว่าอาณาจักรมาเป็นยุคที่รุ่งเรืองที่สุดของไทใหญ่ครอบคลุมพื้นที่กว้างใหญ่ บริเวณตะวันตกเฉียงใต้

ของมณฑลยูนนาน รวมตอนเหนือของพม่าที่เป็นรัฐกะฉิ่น รัฐฉาน และรัฐสกายใน ปัจจุบันสหพันธรัฐมาวหลวง สลายไปในคริสต์ศตวรรษที่ 16 เนื่องจาก ถูกจีนและ พม่ารุกราน

ตำนานเมืองแสนหวี เมืองแสนหวีตั้งภายหลังอาณาจักรมาวหลายร้อยปี ตำนานของ เมืองแสนหวีเล่าว่า มีสองปู่ย่า คู่เมียขี้ ปลูกสวนกล้วยอยู่บ้านเจ็ดห้อง เมืองมา ชื่อเมือง แสนหวีมาจากการที่ สองปู่ย่าปลูกกล้วยได้ถึงแสนหวี ทั้งสองมีลูกชายชื่อ “ขุนอ้าย” ขุนอ้ายชอบร้องเพลงและมีเสียงไพเราะ วันหนึ่งมีนางนาคนาม บัพพวดี ขึ้นมาเที่ยว เมืองคน ได้ยินเสียงของขุนอ้ายร้องเพลงริมน้ำก็เกิดความพึงพอใจ แปลงกลายเป็น ปลาทองมาว่ายเวียนอยู่ใกล้ๆ ต่อมารักใคร่ชอบพอกันจึง ได้ตกลงอยู่กินเป็นสามี ภรรยา นางนาคได้ชวนขุนอ้ายลงไปเมืองนาคา ขุนอ้ายก็ตกลงแต่โดยดี ในช่วงปล่อย เล่นน่านาค ทุก 3-4 เดือน นางนาคได้ไปเล่นน้ำและกลายร่างเป็นนาค เล่นน้ำ ลงเล่น ในหนองเอาหางฟาดน้ำราวกับฟ้าจะแตก เมืองทั้งเมืองมิดมิด ขุนอ้ายแปลกใจขึ้นไปดู เห็นพญานาคใหญ่เล่นน้ำก็ตกใจกลัว ตกคำจึงบอกกับนางนาคว่าจะขอลับบ้านเมือง เนื่องจากจากพ่อแม่มานาน นางนาคเล่าความให้พระบิดามีรับสั่งว่าให้นำขุนอ้าย กลับ ไปคืนยังเมืองมนุษย์ นางนาคมาส่งขุนอ้ายที่ริมน้ำ แล้วบอกแก่ขุนอ้ายว่านาง ตั้งครรภ์แก่มากแล้ว นางจะมาวางไข่ไว้ที่ริมน้ำ และเนื่องจากเป็นลูกที่เกิดจากนาค และมนุษย์ นางจึงขอให้ขุนอ้ายมาดูแลไข่ที่ริมน้ำด้วย ในขณะที่ดูแลไข่ขุนอ้ายเกรง ว่าไข่จะมีอันตราย จึงได้นำใบตองทิ้ง (ใบพลวง) มาปกคลุมไข่ไว้ ต่อมาไข่แตกเป็น คนจึงได้ชื่อว่า “ขุนทิ้งคำ” พอขุนทิ้งคำอายุได้ 15 ปี อธิษฐานให้ได้กลับไปยังเมือง นาคา พญานาคได้มอบเพชรให้ลูกหนึ่ง หวายวิเศษ 1 เล่ม และหากมีเรื่องเดือดเนื้อ ร้อนใจให้อาหาวยฟาดน้ำ สามทีเสียงจะดังไปถึงเมืองนาคา

เวลานั้น เจ้าว่องเต้หอแสงแห่งเมืองมิดถา มีลูกสาวหนึ่งคนชื่อนาง บัพพวดี มีรูปงาม เป็นที่หมายปองของขุนทั้งหลายเมือง แต่ว่องเต้หอแสงไม่รู้จะยกลูกสาวให้กับใคร จึงได้ออกอุบายนำนาง บัพพวดี ไปไว้ยังปราสาทกลางหนองน้ำ ในหอปราสาทมี กลองหลวงอยู่หนึ่งอัน ว่องเต้หอแสงประกาศว่าถ้าใครสามารถข้ามไปยังกลางหนอง น้ำโดยไม่ใช้เรือและตีกลองให้ได้ขึ้นทั่วกัน จะยกลูกสาวให้ ขุนทิ้งคำได้ยินจึงเอา หวายฟาดน้ำสามที และได้เล่าความให้แก่มารดานางนาคทราบ นางนาคจึงทอดตัวให้ ขุนทิ้งคำเดินข้ามไปยังปราสาท ขุนทิ้งคำจึงได้สมรสกับนางบัพพวดี เจ้าว่องเต้มอบ

ช่าง ม้า บริวารมาส่งให้ถึงเมืองเมา และตั้งเวียงตั้งขอขึ้น ในปีศักราชที่ 125 ของพม่า รัฐแสนหวีนี้ มีชื่อเรียกเต็มยศอย่างเป็นทางการว่า เมิงสิริวิลาตะมหากัมโปจาเสนกนี กอสัมปี หรือ สิริวิลาศมหากัมโกชาสังฆี โกสามพี หรือจะเรียกสั้นๆว่า โกสัมพี หรือ กอสัมปี ตำนานแสนหวีมีความเชื่อมโยงกับตำนานเมืองมาว่าเจ้าขุนตึงคำ มีลูกชื่อ ขุนดู ขุนไล เมื่อเจ้าขุนตึงคำปกครองไม่เป็นที่พอใจของชาวเมืองนั้น จึงถูกเจ้าเมือง ท้าวเลก เจ้าเมืองท้าวขาง เจ้าเมืองท้าวขางหอบ และท้าวขางสองฆ่าตาย เจ้าขุนดูจึงขึ้น ครองราชย์สืบต่อมา เจ้าขุนดูครองเมืองอยู่ 80 ปี ก็สิ้นพระชนม์ ต่อมาเจ้าขุน ไล บุตรชายขุนดู ครองเมือง จนถึงศักราชที่ 313 เป็นอันสิ้นสุดของราชวงศ์ตึงขอ

ในเรื่องของขุนดู ขุนไล ตามตำนานแสนหวี (สมพงษ์ อ่างแล้ว) พบว่ามีความ คลาดเคลื่อนกันเล็กน้อย ว่าขุนดู เข้ามาปกครองตามคำเชิญของเจ้าเมืองทั้งสี่จริง แต่ ไม่ได้เป็นลูกของขุนตึงคำ ณ ขณะนั้นเมืองแสนหวีเริ่มต้นด้วยการไม่มีผู้ครอง อาณาจักร ประกอบกับเมืองฮี เมืองอำ มีการขยายอาณาเขตกว้างไกล และขนาดเมืองที่ ขยายอาณาเขตใหญ่เกินที่เจ้าเมืองทั้ง 4 จะรับผิดชอบ จึงได้ไปเชิญลูกหลานของขุนดู ขุนไล มาเป็นเจ้าฟ้าแห่งอาณาจักรแสนหวี อาณาจักรแสนหวีต่อมาภายหลังได้เสีย ดินแดนและลดขนาดอาณาจักรลงเรื่อยๆ ปัจจุบันนี้ได้แบ่งแยกออกเป็น 2 รัฐใหญ่ คือ รัฐเมิงไ้ (แสนหวีใต้) และรัฐแสนหวีเหนือ ทั้งสองรัฐนี้ ปัจจุบันขึ้นอยู่กับรัฐฉานของ พม่า

จากตำนานการกำเนิดอาณาจักรไทใหญ่ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่น่าสนใจให้เห็นจากตำนาน คือ

ประการที่หนึ่ง โครงสร้างตำนานของไทใหญ่นั้น จะผูกติดกับความรุ่งเรืองของอาณาจักร และการกำเนิดของวีรบุรุษ หรือเจ้าผู้ครองนคร ที่มีชาติกำเนิดผดจากมนุษยธรรม ในกรณี ของอาณาจักรมาวที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทานมา และไทใหญ่เชื่อว่าตนเองเป็นลูกหลานของ ขุนดู ขุนไล บรรพบุรุษที่ก่อกำเนิดมาจากฟ้า จากตำนานเมืองมาวในยุคหลังเริ่มมีการจัด ระเบียบโครงสร้างทางการปกครอง เป็นแบบสหพันธรัฐ 9 เมือง ถือเป็นยุคแรกในการจัดการ ปกครองตามลำดับขั้น

ประการที่สอง ข้อสังเกตของตำนานไต คือ เป็นการเล่าเรื่องตำนานที่มีการเริ่มต้นด้วย เรื่องราวอภินิหาร ของการกำเนิดชาติพันธุ์ ทั้งขุนดูขุนไล ที่มาจากฟ้าและขุนตึงคำที่เป็น

ถูกครึ่งระหว่างคนกับนาค ตำนานมีเวลาของยุคสมัยกำกับ ก่อนจะโยงเรื่องเข้ามาถึงคนไทใหญ่ในปัจจุบัน เป็นการหาเหตุผลเพื่อเชื่อมโยงการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์

3.2.3 การปกครองระบอบเจ้าฟ้าและระบบการปกครองบ้านเมืองของไทใหญ่

จากตำนานการเกิดอาณาจักรไตในสมัยอดีตไทใหญ่มีการปกครองด้วยเจ้าฟ้า ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ในส่วนย่อยเล็กที่สุดคือ การปกครองระดับหมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐานหรือการสร้าง “บ้าน และ “เมือง” ของคนไทนั้น การรวมตัวของหมู่บ้านที่เกิดเมืองมักกลายเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง คมนาคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม หรือเป็นศูนย์กลางของรัฐเล็กๆ ที่มีเจ้าฟ้าปกครอง เป็นตระกูลไป ซึ่งแต่ละเมืองเหล่านี้มักรบกันเอง หรือบางครั้งรวมตัวกันเป็นครั้งคราวเพื่อต่อสู้ข้าศึกศัตรู

คำว่า “เจ้า” มีความหมายว่าผู้เป็นเจ้าของ เจ้าของแผ่นดิน เจ้านา เจ้ากาต ที่มีความยิ่งใหญ่มีอำนาจบารมี มีความสูงศักดิ์ และในความหมายของความเป็นนายเป็นข้า จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เป็นตำนาน พงศาวดารและนิทานพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบการเมืองของไทใหญ่ว่า ได้พัฒนามาจากระบบบ้านเมืองแบบดั้งเดิมที่มีผู้ปกครองอพยพโยกย้ายมาจากที่อื่นและมามีอำนาจเหนืออาณาบริเวณใหม่ และเกิดจากการแต่งตั้งของ “ว่องเต้หอแสง” หรือหากดูตามตำนานก็ถือว่าเป็น “ใจฟ้า” “โอรสแห่งสวรรค์” ที่แดนคำหรือแสงตอนได้ประทานมาให้ปกครองเหนือมนุษย์หรือชาวไทใหญ่ในเมืองฮีเมืองฮ่า มาพร้อมกับกลุ่มเสนาอำมาตย์และปราชญ์โหราจารย์ต่างๆ ที่จำมาสั่งสอนให้ชาวไทใหญ่ให้ดำเนินชีวิต พฤติกรรม และการทำมาหากิน นอกจากนี้ยังมีคำเรียกเพื่อแสดงความจงรักภักดีด้วยคำอื่นๆ อีก เช่น “เจ้าฟ้าหลวง” “เจ้าหลวง” “เจ้าฟ้าครองเมือง” ไทใหญ่มี 2 ราชวงศ์ที่ใหญ่ๆ คือ 1) ราชวงศ์เสื่อแห่งอาณาจักรเมืองมาหลวง และ 2) ราชวงศ์คำแห่งอาณาจักรแสนหวี เจ้าฟ้ามีที่ประทับที่เรียกว่า “หอคำ” ซึ่งตั้งอยู่ภายในเวียง เมื่อมีการเจ้าฟ้าใหม่ก็มักมีการสร้างเวียงขึ้นใหม่ โดยส่วนใหญ่มักนิยมสร้างที่ริมแม่น้ำ ด้านหลังเวียงมักเป็นเนินเขาเพื่อให้เป็นปราการตามธรรมชาติ (เอกสารสนับสนุน โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา , 2551: 35)

การสืบทอดราชประเพณีของไทใหญ่ คือ ประเพณีการแต่งงานของเจ้าฟ้าไทใหญ่ที่เอกอัครราชมหีต้องเป็นธิดาของเจ้าฟ้าไทใหญ่ด้วยกันเท่านั้น เจ้าฟ้าหลวงที่มีอำนาจ

เหนือเจ้าฟ้าทั้งหลาย มักจะได้รับบรรณาธิการเป็นธิดาของเจ้าเมืองต่างๆ มาเป็นชายา
รองหลายองค์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง การเลือกอัครราช
มเหสีจึงต้องคำนึงประเด็นทางการเมืองในเรื่องของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
อำนาจ เพื่อเป็นพันธมิตรทางการเมืองที่จะให้ความช่วยเหลือกันในอนาคต เอกอัคร
ราชมเหสีจะมีบทบาทในการช่วยการปกครองบ้านเมือง โดยมีอำนาจรองจากเจ้าฟ้า
เท่านั้น เอกอัครราชมเหสีจะมีตำแหน่งเป็น “นางจ๋ม” หรือ นางตื่อ (ถื่อ) จ๋ม” ซึ่ง
หมายถึงผู้รักษาตราแผ่นดิน การประทับตราแผ่นดินทั้งหลาย จะต้องผ่านนางจ๋มก่อน
เสมอ การสืบทอดอำนาจจะถ่ายโอนอำนาจไปให้แก่โอรสที่เกิดจากเอกอัครราชมเหสี
ในกรณีที่เอกอัครราชมเหสีไม่มีโอรส ก็จะสืบทอดอำนาจไปยังโอรสของมเหสีองค์
รองอื่นๆ แต่โอรสที่เกิดจากหญิงสาวสามัญชนนั้น จะไม่มีโอกาสขึ้นครองอำนาจ ใน
กรณีที่เจ้าฟ้าสวรรคตลงในขณะที่โอรสยังเยาว์วัยที่จะครองอำนาจ นางจ๋มจะกลายเป็น
ผู้มีบทบาททำหน้าที่สำเร็จราชการแทน โอรสของเจ้าฟ้าที่เกิดจาก “นางจ๋ม” หรือ
พระชายาองค์อื่นๆ จะมีตำแหน่งเป็น “ขุน” หากมีธิดาก็จะมีตำแหน่งเป็น “นาง” หรือ
มีคำเรียกยกย่องอีกคำหนึ่งคือ “นางแสง”

ตามราชประเพณี โอรสเจ้าฟ้าองค์โตจะมีสิทธิครองราชย์ต่อจากพระบิดา ซึ่งองค์รัช
ทายาท หรือ “มังชา” จะขึ้นครองราชย์ได้นั้นต้องรอพระบิดามอบราชสมบัติให้หรือ
พระบิดาสวรรคต เมื่อขึ้นครองราชย์ เจ้าฟ้าจะแต่งตั้งพระอนุชาองค์แรกขึ้นเป็น “แกม
เมือง” หรือผู้ดูแลรักษาจ๋มหรือตราแผ่นดินตามธรรมเนียม ตำแหน่ง “แกมเมือง” นี้
ไม่ใช่ตำแหน่งรัชทายาท จึงไม่มีสิทธิสืบแผ่นดิน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีหน้าแต่ไม่มี
อำนาจ จึงทำให้บางครั้งมีการก่อกบฏยึดอำนาจจากแกมเมือง

สำหรับบทบาทของเชื้อพระวงศ์นั้น เชื้อพระวงศ์เหล่านี้ส่วนใหญ่เรียกว่า “ฟ้าหลวง”
ฟ้าหลวงแต่ละองค์จะมีตำแหน่งและหน้าที่ต่างกันไปตามการมอบหมาย ได้แก่ การ
พิพากษาตัดสินคดี การศึกสงคราม การดูแลความสงบ การเก็บส่วยภาษี การ
บริหารงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งพบว่าการบริหารงานนั้นไม่มีการแบ่งส่วนงานเป็นระบบ
กรมกองที่ชัดเจน แต่จะเป็นลักษณะการมอบหมายงานให้แก่เจ้าฟ้าเป็นรายองค์เท่านั้น
ส่วนเชื้อพระวงศ์องค์อื่นๆ นั้นจะได้รับตำแหน่งลดหลั่นกันตามความสามารถและ
ความอาวุโส ตามธรรมเนียมของเจ้าฟ้าไทใหญ่จะแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้น “เมือง” ได้แก่อำมาตย์อาวุโสที่มีความสามารถสูงที่ได้รับความไว้วางใจจากเจ้าฟ้า ตำแหน่งอำมาตย์ได้แก่ ตำแหน่ง พรองเมือง แกมเมือง เฒ่าเมือง ท้าวขามเมือง ล่ามเมือง เป็นต้น

ชั้น “จุ่ม” ได้แก่ตำแหน่งรองลงมา ที่มีวัยต่ำกว่า 40 ปี ได้รับมอบหมายงานสำคัญ รองลงมา หากทำงานดีจนได้รับความไว้วางใจ ก็จะได้เลื่อนขึ้นเป็นชั้น “เมือง” ต่อไป

ชั้น “หยิ่น” เป็นตำแหน่งต่ำสุดของเชื้อพระวงศ์ ส่วนใหญ่เป็นการทำงานประสานงาน ระดับล่างทั่วไปเพื่อให้มีประสบการณ์ในการรอรับการเลื่อนขั้นต่อไป

ในส่วนของระบอบการปกครองแบบเจ้าฟ้านี้ มีส่วนค้ำจุนสถานะของราชวงศ์และการรักษาอาณาจักร นอกเหนือจากการส่งลูกหลานไปปกครองเมืองต่างๆแล้ว การให้บุตรธิดา อภิเษกข้ามอาณาจักรก็เป็นส่วนหนึ่งเพื่อรักษาความมั่นคงของอาณาจักร และจัดการดินแดนในรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง หรือการแสดงความนอบน้อม ไม่แข็งกระด้างต่ออาณาจักรที่ใหญ่กว่า เช่นเมื่อครั้งที่พระเจ้าอโนรธาขึ้นครองราชย์ ใหญ่ก็มีการปกครองที่เป็นปึกแผ่น ไม่ได้ขึ้นกับอาณาจักรพุกาม แต่พระเจ้าอโนรธาได้สร้างความสัมพันธ์กับอาณาจักรใหญ่ เมื่อพระองค์มีประสงค์ที่จะเดินทางไปยังอยุธยาพระเจี๊วแก้ว ที่เมืองด้าหลี่ ต้องเดินทางผ่านอาณาจักรมาวและได้แวะพัก ขุนท้าวยาลู เจ้าฟ้าเมืองมาว ณ ขณะนั้นได้ยกพระธิดา คือ เจ้านางหม่านเหล่ให้แต่งงานเป็นพระสนมของพระเจ้าอโนรธา ในปี พ.ศ. 1599 เช่นเดียวกันไทใหญ่ในแต่ละยุคก็มีการผูกสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรล้านนา อาณาจักรพม่า จีน ในยุคสมัยต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดสงคราม

การบริหารงานส่วนกลาง

การทำงานในหอเจ้าฟ้านั้น การบริหารงานในหอคำอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าฟ้าโดยตรงทุกประการ โดยเจ้าฟ้าจะมอบหมายให้เสนาอำมาตย์ไปดำเนินการแทนพระองค์ มีลักษณะเป็นการเข้าเวรซึ่งมีการผลัดเปลี่ยนทุก 10-15 วัน ภายในหอคำแบ่งเป็นส่วนต่างๆ คือ ส่วนทำงาน ส่วนตัดสินคดีและคุกขังนักโทษ ส่วนดูแลความปลอดภัยและความสะอาดหอคำ ส่วนการเงินและการคลัง ส่วนทำอาหาร เป็นต้น งานในหอคำ เช่น งานปัดกวาด ดูแลเรื่องอาหารการกิน การรักษาความปลอดภัย การเลี้ยง

ข้าง ม้า การตัดฟัน การต้อนน้ำ ตักน้ำ ฯลฯ จะมีหมู่บ้านที่อยู่รอบตัวเมืองหลวงหลายหมู่บ้านทำหน้าที่ผลิตเปลี่ยนเวรกันมาทำงาน เป็นหมู่บ้านต้อนน้ำ หมู่บ้านเลี้ยงช้างตัดหญ้าช้าง และหมู่บ้านทหารที่ทำหน้าที่เป็นทหารดูแลความสงบ หากมีงานใหญ่ๆ ที่ต้องใช้กำลังคนจำนวนมาก เช่น การสร้างหอคำ การซ่อมแซมถนน จะมีการมอบหมายหัวเมืองต่างๆ ให้รับผิดชอบงานต่างกันตามการกำหนด เช่น การหาเสาเรือน ฝาบ้าน ซึ่งเป็นงานเฉพาะกิจหรือเป็นบรรณาการที่ต้องส่งให้ตรงตามเวลา

อย่างไรก็ตาม จากการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนเสนาอำมาตย์เข้าทำหน้าที่ ทุก 10 -15 วัน นั้น จะเห็นว่าเจ้าฟ้า ก็ไม่ได้ให้อำนาจแก่เสนาอำมาตย์คนใดคนหนึ่งโดยตรง ทั้งนี้การตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองก็ขึ้นกับเจ้าฟ้าเพียงผู้เดียว ดังนั้นการปกครองระบอบเจ้าฟ้าของไทยใหญ่ เป็นการรวบอำนาจเบ็ดเสร็จมาที่เจ้าฟ้าพระองค์เดียว

สิ่งตอบแทนสำหรับตำแหน่งขุนนางเสนาอำมาตย์นั้น เสนาอำมาตย์ไม่มีเงินเดือน แต่เจ้าฟ้าจะมอบเมือง หมู่บ้านหรือที่นาให้ดูแล ส่วนสิ่งตอบแทนสำหรับข้าราชการต่างๆ คือ การได้รับการจัดสรรที่นาตามหน้าที่ตำแหน่งความรับผิดชอบ ในตำแหน่งระดับเล็กหรือต่ำมาก อาจไม่ได้รับการจัดสรรที่นา แต่จะได้รับข้าวเปลือกเป็นรายเดือนหรือรายปี ข้าราชการใหญ่น้อยได้รับอนุญาตให้เกณฑ์แรงงานและเก็บส่วยได้ การเป็นข้าราชการเป็นที่นับหน้าถือตา ดังนั้น เวลาที่ออกเดินทาง จะมีช้างม้าคนใช้ติดตามเป็นสาย หากมีข้าราชการตำแหน่งใหญ่กว่าเดินทางมา ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าต้องหลีกทางให้ผู้ที่มีฐานะสูงกว่าไปก่อน และผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าจะต้องโค้งและคุกเข่าให้ผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ขณะที่พูดด้วยก็ต้องโค้งตัวรับฟัง เมื่อจะเข้าเฝ้า จะต้องกลานเข้าไปโค้งคำนับหนึ่งทุกสองก้าว

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ตำแหน่งผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นชาวไทใหญ่เรียกโดยรวมว่า “ขุนกวานพรองเมือง” หรือ “ขุนกวานปู่สิ่งเมือง” หรือ ปู่สิ่งขุนกวานพรองเมือง” พรองเมืองคือตำแหน่งของฟ้าหลวงระดับอาวุโส ส่วนคำว่าปู่สิ่ง และขุนกวาน หมายถึงผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควบคุมดูแลหมู่บ้านจำนวน 10,000 หลังคาเรือน ตำแหน่งในระดับรองลงมือ คือ เห่ง กินเมือง กั้ง และแก่ทั้งหลาย ปู่เหงหมายถึงหัวหน้าพัน

บ้าน คือ ปกครองหลายหมู่บ้านที่รวมกันแล้วมีประมาณ 1,000 หลังคาเรือน ปู่กึ่งเป็นตำแหน่งหัวหน้า 100 บ้าน และปู่แก่คือ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

ปู่ตั้ง ปู่เหง ปู่กึ่ง และปู่แก่ จะมีตำแหน่งหัวหน้าระดับรองลงมา ปู่ตั้งจะฟ้าหลวงคอยดูแลเรียกว่า “เจ้าล้าม” หรือ “พ่อล้าม” ปู่เหงจะมีผู้ช่วยที่เรียกว่า “เหงอ่อน” ปู่กึ่งนั้นถ้าเป็นกึ่งใหญ่มากก็จะแบ่งเป็นหัวกึ่งหางกึ่ง มีผู้ช่วยเรียกว่า “ปู่อ่อน” และปู่แปมีผู้ช่วยเรียกว่า “ปู่กาบ” และเจเลบ้านที่ทำหน้าที่จดบันทึกบัญชีเพื่อรายงานราชการระดับบ้านแก่เจ้าฟ้า

ขั้นตอนการบังคับบัญชาคือ เจ้าฟ้าจะมีพระบรมราชโองการผ่านฝ่ายเจเลหรือเลขานุการที่เป็นฝ่ายอาลักษณ์เขียนหนังสือ จากนั้นให้นางจุ่มประทับตราแผ่นดินแล้วส่งผ่านไปทางเจ้าล้าม เจ้าล้ามจะมอบหมายไปยังปู่ตั้ง ปู่ตั้งมอบหมายให้ปู่เหง ปู่เหงส่งต่อไปยังปู่แก่ ปู่แก่จะมีผู้ช่วยที่เรียกว่าปู่พรองหรือปู่มองที่มีหน้าที่ไปป่าวประกาศให้ชาวบ้านได้รับรู้พระบรมราชโองการ

การเก็บภาษี ปู่แก่จะมีเจเลบ้านทำหน้าที่จดบัญชีรายการต่างๆ ที่แต่ละบ้านจะต้องเสียส่วยภาษี ก็จะส่งต่อไปตามลำดับชั้นจากล่างขึ้นบน ในการเก็บภาษีนี้นั้นจะมีการชักหมาย คือ การหักเก็บส่วนไว้กับปู่เหง ปู่ตั้ง และเจ้าล้าม และเจ้าหน้าที่ของหอคำ โดยเจ้าฟ้าจะมอบที่นาและยกเว้นการเก็บส่วยภาษีที่นาให้กับตำแหน่งขุนนางท้องถิ่นเหล่านี้ (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2544: 246-248)

จากโครงสร้างการปกครองของไทยใหญ่เป็นการปกครองตามลำดับจากบนสู่ล่าง จากเจ้าฟ้า (สูงสุด) ส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น แต่อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจต่างๆ เป็นของเจ้าฟ้าแต่เพียงผู้เดียว ในยุคเจ้าฟ้ากล่าวได้ว่าไทยใหญ่ เป็นรัฐรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ข้อดีของการปกครองแบบรัฐรวมศูนย์อำนาจคือ ถ้ามีเจ้าฟ้าที่เข้มแข็ง มีพระปรีชาสามารถ บ้านเมืองก็จะเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันหากเจ้าฟ้าผู้ครองเมืองอ่อนแอ โอกาสที่บ้านเมืองจะเสื่อมถอยและล่มสลายก็มีอยู่มาก

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่เจ้าฟ้า ความยิ่งใหญ่ของเจ้าฟ้าก็ไม่เท่ากันเสียทุกพระองค์ เพราะขนาดของอาณาจักรก็มีส่วนสำคัญในการให้เกียรติ นับถือเจ้าฟ้าในแต่ละยุคสมัย หากเจ้าฟ้าพระองค์ใดมีพระปรีชาสามารถในการ

รวบรวมอาณาจักรให้เป็นปึกแผ่น และแผ่ขยายอาณาจักรได้กว้างใหญ่ไพศาล จึงได้รับการนับถือเป็นอย่างมาก ดังนั้น ระบอบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจเอื้อต่อการเกิดสังคมที่นับถือ “วีรบุรุษ” เป็นอย่างมาก ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่เจ้าฟ้าที่เป็น “วีรบุรุษ” ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ “เจ้าเสื่อข่านฟ้า” แห่งราชวงศ์มาว

โครงสร้างการปกครองระบอบเจ้าฟ้า ยังคงสอดคล้องกับโครงสร้างการสร้างตำนานการกำเนิดของอาณาจักร ดังที่กล่าวไปแล้วนั้นว่า ฟ้า เป็นสิ่งสูงสุดในการประทาน “เจ้าฟ้า” มาปกครองดินแดน ดังนั้นประวัติศาสตร์ของไทใหญ่จะต้องมีเรื่องของ “วีรบุรุษ” ที่เป็นทั้งนักรบและนักปกครองที่เก่งกาจ มีตำนานเล่าขานการเกิดที่ผิดแผกจากมนุษย์ทั่วไป และเป็นต้นแบบของนักปกครองในยุคต่อมา ทั้งนี้โครงสร้างการปกครองและการสร้างประวัติศาสตร์ที่เล่าผ่าน วีรบุรุษแห่งชาติ นั้น ไม่พบเพียงเฉพาะไทใหญ่เท่านั้น ทั้งไทย และพม่า ก็ใช้หลักการนี้เช่นกัน เรียกว่ามีจุดร่วมในการใช้โครงสร้างการสร้างประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม (Royal- national history) นั่นเอง



ภาพที่ 3.3 รูปสมเด็จพระนเรศวรฯและเจ้าฟ้าเมืองต่างๆ ในหอประวัติศาสตร์วัดฟ้าเวียงอินทร์ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง

3.3 ความสัมพันธ์ของไทยใหญ่กับอาณาจักรล้านนาและพม่า

ผู้วิจัยให้น้ำหนักความสำคัญของการกล่าวถึงประเด็นความสัมพันธ์ของไทยใหญ่และล้านนานั้น เพราะพื้นที่ศึกษาเขตอำเภอเวียงแหงอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย เป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดติดต่อกับประเทศพม่า และเป็นเขตพื้นที่ชายแดน ดังนั้นจึงมีส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าอันหมายรวมไปถึงชาติพันธุ์ในพม่าและล้านนาร่วมด้วย โดยผู้วิจัยแบ่งช่วงความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ช่วง คือ ก่อนอาณานิคม ช่วงอาณานิคมและช่วงหลังอาณานิคม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เริ่มต้นความสัมพันธ์ของไทยใหญ่ ล้านนาและพม่าในยุคของพระเจ้าบุเรงนอง หรือยุคอังวะ เนื่องจากประการที่หนึ่งเป็นยุคที่ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรฯ อีกทั้งพระองค์ยังทรงเป็นองค์ประกันและในฐานะบุตรบุญธรรมของพระเจ้าบุเรงนอง ประการที่สองเป็นยุคที่ไทยใหญ่เริ่มถูกพม่ารุกรานและได้รับอิทธิพลการนับถือพุทธศาสนาจากราชสำนักอังวะ โดยตรงซึ่งส่งผลต่อ โครงสร้างเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทยใหญ่มากจนถึงปัจจุบัน

3.3.1 ช่วงก่อนอาณานิคม

ความสัมพันธ์กับพม่า

ในช่วงอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า พม่าได้แบ่งการปกครองรัฐไทยใหญ่ออกเป็น 4 ส่วน แต่ละส่วนเรียกว่า “ห่วน” มีเจ้าฟ้าปกครอง คือ เมืองนาย เมืองของห้วย เมืองสีป้อ และเมืองแสนหวิ ส่วนเมืองอื่นๆ ก็เป็นเมืองบริวารทั้ง 4 มีเจ้าฟ้าอ่อนหรือเมียวซาปกครอง ในช่วงสมัยพระเจ้าบุเรงนองได้เข้ายึดครองรัฐฉาน พระเจ้าบุเรงนองได้เกณฑ์ทหารไทยใหญ่ตามหัวเมืองต่างๆ เข้าโจมตีเมืองเชียงใหม่และอยุธยา เมืองที่ถูกเรียกระดมพลในขณะนั้นได้แก่ เมืองของ (มี 99 หมู่บ้าน), เมืองยาง (มี 37 หมู่บ้าน), เมืองสองสบ (มี 28 หมู่บ้าน), เมืองมิต (มี 49 หมู่บ้าน), แสนหวิ (มี 49 หมู่บ้าน), สีป้อ (มี 29 หมู่บ้าน), เมืองนาย (มี 37 หมู่บ้าน), ของห้วย (มี 39 หมู่บ้าน), เมืองปาย (มี 39 หมู่บ้าน) และเชียงตุง หลังจากพระเจ้าบุเรงนองสวรรคตในปี พ.ศ. 1581 ชาวไทยใหญ่ได้รับอิสรภาพอีกครั้ง เนื่องจากกษัตริย์พม่าในสมัยต่อมาไม่มีความอ่อนแอทางทหาร โดยเฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 1740 – 1752 อำนาจของพม่าตกต่ำถึงขีดสุด ทำให้ชนชาติมอญลุกขึ้นก่อกบฏและเข้ายึดกรุงอังวะเอาไว้ได้ ในช่วงใกล้กันนั้น อู ออง เซยา ผู้นำชาวพม่าได้นำกำลังเข้าต่อต้านชนชาติมอญและได้สถาปนาราชวงศ์คองบอง (Kon Baung Dynasty) ซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของพม่าขึ้นในเมืองฉ่วยโบ (Shwe Bo) ทาง

ภาคเหนือ และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์มีพระนามว่าพระเจ้าอะลองพญา (Alaung Phya, พ.ศ. 2296 – 2306) (คนเครือไท, ม.ป.พ.)

ในรัชสมัยของพระเจ้าอะลองพญาและซินบูชินพระราชบุตร (Sinbyushin) ระหว่างปี พ.ศ. 2306 – 2321 รัฐฉานหลายหัวเมืองตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ชาวไทใหญ่ในหัวเมืองเหล่านั้นถูกเกณฑ์เข้าไปเป็นทหารในกองทัพพม่าที่ยกไปสู่กับอาณาจักรล้านช้าง เชียงใหม่ และอยุธยา ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2295 – 2319 ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2308 – 2312 พม่าได้ก่อสงครามและรบพุ่งกันเองระหว่างพม่าภาคใต้และพม่าภาคเหนือที่เข้าไปปกครองเมืองต่างๆ ของรัฐฉาน เช่น เมืองของ, เมืองยาง, บามอ และมิตจีนา (Myitkyina) มีชาวไทใหญ่จำนวนมากเสียชีวิตจากการถูกเกณฑ์เข้าไปรบพุ่งในสงคราม

พระเจ้าอะลองพญาปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์คองบองได้กำหนดนโยบายการปกครองหัวเมืองไทให้เข้มงวดมากขึ้น ดังนี้

1. เจ้าฟ้าจะต้องจงรักภักดีและถวายบรรณาการแด่กษัตริย์พม่าโดยส่งเครื่องบรรณาการ หรือที่เรียกว่า “เงินกันตอ” ให้แก่กษัตริย์พม่าปีละ 2 ครั้ง เงินกันตอประกอบด้วย ดอกไม้ทอง ดอกไม้เงิน ชันทองคำ ชันเงิน ผ้าแพร ผ้าฝ้าย เทียน ฯลฯ นอกจากนี้แล้วหากพม่ามีศึก เจ้าฟ้าต้องเกณฑ์กำลังไปช่วยรบ และพระราชธิดาของเจ้าฟ้าจะต้องถูกส่งไปเป็น “ขุนนางอ่อน” (นางสนม) ในราชสำนักพม่า และส่วนราชบุตรไปเป็นตัวประกัน เพื่อป้องกันเจ้าฟ้าเอาใจออกห่าง (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, 2541: 268)
2. หัวเมืองไทจะต้องส่งเสบียงและทหารสำหรับทำสงคราม
3. หัวเมืองไทต้องจ่ายภาษีแด่กษัตริย์และราชวงศ์พม่า
4. เจ้าฟ้าจะต้องถวายบุตรและธิดาของเจ้าฟ้าเข้ามายังราชสำนักอังวะเพื่อสร้างเสริมสัมพันธไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
5. พม่าจะไม่แทรกแซงการปกครองเมืองของเจ้าฟ้า แต่เจ้าฟ้าต้องได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์เท่านั้น

ถึงแม้ว่าเจ้าฟ้ามีสิทธิในการปกครองเมืองของตน ได้อย่างเต็มที่ แต่ที่จริงแล้ว เมืองไทก็ยังอยู่ใต้อิทธิพลของราชวงศ์อังวะอยู่ดี พม่าได้แบ่งการปกครองออกเป็น 4 ส่วน แต่

ละส่วนเรียกว่า “หฺวุ่น” มีเจ้าฟ้าปกครอง คือ เมืองนาย เมืองของห้วย เมืองสี่ป้อ และเมืองแสนหวี ส่วนเมืองอื่นๆ ก็เป็นเมืองบริวารทั้ง 4 มีเจ้าฟ้าอ่อนหรือเมียวซา (Myosa) ปกครอง หรือเหงว่ กุณ มู (Ngewgunmu) หรือ เมียว โอ้อก (Myo-ok) มาครองเมือง บรรดาเจ้าฟ้าต่างก็ต้องยอมรับนโยบายทางการเมืองของราชสำนักอังวะโดยปริยาย ใครก็ตามที่ต่อต้านจะถูกปลดออกจากตำแหน่งและถูกลงโทษ ที่เจ้าฟ้ายอมจำนนนั้นก็เห็นแก่บ้านเมืองและประชาชน มีเจ้าฟ้าบางองค์เป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์พม่า อาทิขุนเล็ก (Khun Lek) เจ้าฟ้าเมืองลายคำ ได้รับการแต่งตั้งเป็นแม่ทัพนำทัพเจ้าฟ้าทั้งหมดทำสงครามกับการเรณินหรือกะเหรี่ยง บุตรชายของขุนเล็ก คือ ขุน ส่วยโອ်กข่า (Khun Shwe Ok Kha) เป็นแม่ทัพนำบรรดาเจ้าฟ้าต่อสู้เพื่อกษัตริย์พม่า ร้อยละสี่สิบห้าของกองทัพพระเจ้าโบต่อพญา (Bodawpaya) จะเป็นทหารไท (สายเครือไท: ออนไลน์)

การรับเอานโยบายทางการเมืองและระเบียบปฏิบัติของราชสำนักอังวะ ทำให้เจ้าฟ้าไทใหญ่และประชาชนได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของพม่าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายของราชสำนักไทใหญ่จะเป็นรูปแบบเดียวกับของราชสำนักพม่า อีกประการหนึ่งที่สำคัญของการรับเอาพุทธศาสนาเถรวาทของไทใหญ่

ในช่วงนั้นพระเจ้าอลองพญา (พ.ศ.2296-2006) ได้นำนโยบาย “แบ่งแยกและปกครอง” มาใช้ด้วยวิธีการยุยงให้เจ้าฟ้าอ่อนหรือเมียวซาในรัฐฉานเป็นขบถแข็งขันต่อบรรดาเจ้าฟ้าต่างๆ ของไทใหญ่ พม่าได้แบ่งเมืองใหญ่ๆ ในรัฐฉานออกเป็นเมืองอิสระย่อยๆ เช่น เมืองมิด แยกออกเป็นตองแปง น้ำล้น เมืองของห้วยแยกออกเป็น ลือกจ็อก จ้ามก้า เมืองนายแยกออกเป็นเมืองบั้น เมืองป้อน ลายคำ หมอกใหม่ ฯลฯ เมืองใดที่มีขนาดเล็กกว่าเมืองบริวาร ซึ่งมีเจ้าฟ้าอ่อนหรือเมียวซาปกครอง ก็ให้ “เห็ง” หรือ “ขุนกวาน” ปกครอง ชนชั้นผู้ปกครองจึงแสวงหาผลประโยชน์ในแต่ละเขตปกครองของตนเองได้เต็มที่ และไม่สามารถรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ (อ้างแล้ว, 2541 : 268) หากว่ามีผู้นำไทใหญ่คนใดส่อเค้าว่าจะเป็นขบถ จะถูกปราบปรามโดยผู้นำรัฐฉานที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของพม่า และในช่วงตอนปลายสมัยของเจ้าอลองพญา ขณะที่พม่ายังเป็นอิสระก่อนที่จะถูกอังกฤษปกครองนั้น พม่าได้ใช้วิธีการควบคุมเจ้าฟ้าไทใหญ่ โดยแบ่งเขตการปกครองเป็นส่วนๆ และตั้งข้าหลวงไว้สำหรับดูแลบ้านเมือง ทางด้านหัวเมืองชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือของพม่านั้น พม่าได้ตั้ง

เมืองนายเป็นศูนย์กลางการควบคุมที่สำคัญ ซึ่งมีอำนาจในการควบคุม 9 หัวเมือง คือ เมืองน่าย ลายคำ เมืองกิ่ง เมืองป่วน เมืองหนอง เมืองปิ่น เมืองหมอกใหม่ เมืองเชียงคาน และเมืองเชียงทอง

ความสัมพันธ์กับล้านนา

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างล้านนากับไทใหญ่ นั้น พบว่ามีความสัมพันธ์ตั้งแต่สมัยพญามังรายสร้างเมืองตั้งแต่ปีพ.ศ. 1842 แล้ว การติดต่อสัมพันธ์กับล้านนานั้นเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันมิตรมากกว่าเงินกับพม่า เนื่องจากชาติอำนาจทั้ง 2 มีลักษณะกดขี่ชาวไทใหญ่ ความสัมพันธ์กับล้านนานั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ไทใหญ่กับล้านนามีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากขึ้น เมื่อพญามังรายส่งราชบุตร คือ ขุนเคี้ยว ไปปกครองเมืองน่าย ซึ่งในขณะนั้นเป็นศูนย์กลางการปกครองอีกแห่งของชาวไทใหญ่ที่มีเมืองบริวาร ได้แก่ เมืองเชียงทอง เมืองปิ่น เมืองลิ เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับกลุ่มอำนาจตอนบนในการป้องกันการรุกรานและยังเป็นการช่วยสร้างความปลอดภัยให้กับการค้าระหว่างเมืองน่ายและเมืองเชียงใหม่ ส่งผลให้สินค้าจากหัวเมืองตอนบนถูกส่งเข้ามาแลกเปลี่ยนกันที่เมืองเชียงใหม่มากขึ้น เพราะเมืองน่ายตั้งอยู่บนทำเลที่สามารถเดินทางติดต่อกับเมืองอังวะ ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในเขตพม่าตอนบนและหัวเมืองไทใหญ่อื่นๆ ได้สะดวก นอกจากนี้ ความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งคั่งของพื้นที่ จึงกลายเป็นสิ่งดึงดูดอยากเข้าเป็นเจ้าของ จึงทำให้มีการยกกำลังเข้ารุกรานดินแดนล้านนาโดยทัพเมืองน่ายและเมืองยอง ในปี พ.ศ.2088 และเจ้าฟ้าเมืองน่ายและเมืองเชียงทองยกทัพตีเมืองเชียงรายและเมืองเชียงแสนในปีพ.ศ.2095 เพราะเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงแสนเป็นชุมทางการค้าในช่วงเวลานั้น (ไทใหญ่ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์, 2551:29)

ขณะเดียวกันกษัตริย์ล้านนาก็มุ่งโจมตีเมืองไทใหญ่เพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ.1985-2030) การแผ่ขยายอำนาจลงได้ทำให้สูญเสียแรงงานจำนวนมาก จึงทำให้พระเจ้าติโลกราชขยายอำนาจไปในดินแดนไทใหญ่พ.ศ. 2005 เพื่อกวาดต้อนแรงงานไทใหญ่จำนวนมากมายังล้านนา ต่อมาในสมัยพระยาภาววิละ เมืองเชียงใหม่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก ดังนั้น ในช่วงปี พ.ศ.2326-2350 พระยาภาววิละได้ใช้นโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” กองทัพของพระยาภาววิละได้เข้าโจมตีหัวเมืองทางเหนืออย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นเมืองของ

ชาวไทใหญ่ ชาวลื้อ ชาวยอง และกวาดต้อนบรรดาผู้ปกครองและไพร่พลผู้คนที่
ทั้งหลายมาอยู่ในอาณาเขตของพระยาภาววิไล ซึ่งเมืองไทใหญ่ที่ตกเป็นเป้าหมายการ
ยึดครองได้แก่ เมืองซวาด เมืองแหนน เมืองปั่น เมืองตองคาย เมืองสาด เมืองเชียงคำ
เป็นต้น การถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นแรงงานในล้านนานั้น สถานะของชาวไทใหญ่อยู่
ใน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มหนึ่งถูกผนวกเข้าไปอยู่ร่วมกับ โครงสร้างสังคมล้านนา และอีก
กลุ่มอยู่นอกเหนือโครงสร้างทางสังคม

ชาวไทใหญ่กลุ่มที่ถูกผนวกเข้ามาอยู่ใน โครงสร้างสังคมล้านนานั้น จะต้องมาอยู่
ภายใต้ผู้ปกครองคนใหม่ในสถานะเป็น “ไพร่เมือง” โดยที่กษัตริย์สามารถใช้
ประโยชน์จากไพร่เมืองเหล่านี้ได้ทั้งการเรียกเกณฑ์แรงงาน และการเก็บส่วยภาษี ชาว
ไทใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาสมทบพระเจ้าติโลกราช แยกย้ายไปอยู่ตามพันทาทะกาน เก้า
ช่อง และเมืองพร้าว ชาวไทใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยพระยาภาววิไล เมื่อมีการย้าย
เมืองในปีพ.ศ.2439 ชาวไทใหญ่เหล่านี้ถูกเคลื่อนย้ายมาอยู่ที่เชียงใหม่ โดยมีปรากฏ
ร่องรอย ได้แก่ ชุมชนชาวเมืองแหนน อยู่ที่กำแพงเมืองด้านเหนือใกล้ประตูช้างเผือก
และสร้างวัดหม้อคำตวงเป็นศาสนสถานของชุมชน และชาวชุมชนตองคาย อยู่บริเวณ
เชิงคอกสุเทพด้านใต้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบันชื่อ บ้านตองกาย (อรุณรัตน์ วิเชียร
เขียว และเดวิด เค. วัชอาจ อ้างในสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551: 31)

ชาวไทใหญ่กลุ่มที่อยู่นอกเหนือโครงสร้างสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาทำไม้ในยุคอาณานิคม
ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป ทางด้านเศรษฐกิจนั้น ชาวไทใหญ่มีความต้องการ
สินค้าเพื่อการดำรงชีวิตจากภายนอก เนื่องจากบ้านเมืองของชาวไทใหญ่อยู่ในเขต
เทือกเขา ซึ่งมีที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกน้อย ทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอ เมื่อ
เปรียบเทียบกับล้านนา ซึ่งมีดินแดนที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์กว่า โดยเฉพาะเขตลุ่ม
แม่น้ำปิงและแม่น้ำกก และมีเส้นทางติดต่อกับเมืองท่าที่สำคัญ การค้ากับพ่อค้าชาว
ไทใหญ่ ผลิตผลที่พ่อค้าชาวไทใหญ่นำมาค้าขายได้แก่ อัญมณี ทองคำ ชะมด และทาส
และสินค้าจากเมืองท่าที่นำมาจำหน่าย ได้แก่ เครื่องเหล็ก เช่น ตะปู ลวด ซึ่งสินค้า
เหล่านี้นำมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุปโภคบริโภคในล้านนา ได้แก่ ข้าว ปลาแห้ง

3.3.2 ช่วงอาณานิคม

ความสัมพันธ์กับพม่า

อังกฤษเข้ามาพม่าในสมัยของพระเจ้าทีบอ ราชวงศ์คองบอง ช่วงพ.ศ.2428-2490 โดยเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2428 กษัตริย์ สี่ปอมิน (ธีบอ) กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่าถูกกองทัพอังกฤษบุกเข้าจับกุมตัวและในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2429 กองทัพอังกฤษจึงประกาศว่า ได้ทำการยึดดินแดนของแผ่นดินพม่าไว้หมดแล้ว ซึ่งในเวลานั้นรัฐฉานของชาวไทใหญ่ยังไม่ได้ถูกนับรวมเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินพม่า จนกระทั่งเดือนมกราคม พ.ศ.2430 อังกฤษจึงเดินทางมายึดรัฐฉาน และประกาศให้รัฐฉานเป็นส่วนหนึ่งในรัฐอารักขาของอังกฤษ (Protectorate Country) รัฐฉานภายใต้การปกครองของอังกฤษ ได้มีการแบ่งแยกการปกครอง และงบประมาณของรัฐฉานกับพม่าออกจากกันอย่างชัดเจน โดยในสมัยนั้น พม่าจะเป็นฝ่ายที่คอยต่อต้านอังกฤษมาโดยตลอด ขณะที่เจ้าฟ้าและประชาชนไทใหญ่ ได้ให้ความร่วมมือกับอังกฤษ รวมทั้งให้การช่วยเหลืออังกฤษในการสู้รบสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 เป็นอย่างดี ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทใหญ่ โดยเจ้าอินฟ้าแสนหวี เรียบเรียงโดยนันทสิงห์ แปลโดยสมปอง ไตคุมแก่น และฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544: 53) กล่าวไว้ว่าอังกฤษสามารถรวบรวมอำนาจเจ้าฟ้าเมืองไทได้ในปี พ.ศ.2430 - 2485 ในเดือนยี่กองทัพอังกฤษขึ้นมาตั้งป้อมที่เมืองลำเลี้ยว ต่อมาในเดือนยี่ แรม 8 ค่ำ กองทัพอังกฤษขึ้นมาตั้งป้อมอยู่ที่หัวด้าซึ่งใกล้กับเวียงสบปาง ทหารอังกฤษบางกลุ่มเดินทางเลขขึ้น ไอยูที่ไม้สูง บ่อเกลือ จนถึงกระทั่งหัวนา บ้านจ๊อก เอาปืนเล็กปืนใหญ่ยิงไปที่คอยพักภาคฝิ่นพังลงมา ต่อมาทหารอังกฤษได้ไปเข้าเฝ้าเจ้าขุนสว่างต้นสูง¹⁰ในเวียงแก ทหารอังกฤษมีข้อเสนอว่า ถ้าเจ้าฟ้ารับเอาตำแหน่งจากอังกฤษภายใต้การปกครองของนางหอคำเมืองอังกฤษ (พระราชินีวิกตอเรีย) น้ำดินของท่านตั้งแต่เข้แอ่งขึ้นไปจนถึงทุ่งมาวที่ติดกับชายแดนจีนนั้น จะให้น้ำดินเป็นของเจ้าฟ้าปกครองต่อไป เจ้าฟ้าขุนสว่างต้นสูงจึงรับตำแหน่งจากรัฐบาลอังกฤษ หลังจากที่แผ่นดินพม่าและไทใหญ่ ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ อังกฤษเข้าปกครองพม่า อังกฤษได้ให้อำนาจแก่เจ้าฟ้าในการปกครองบ้านเมืองดั้งเดิม แต่ได้แต่งตั้งข้าหลวงชาวอังกฤษให้มาคอยกำกับและเป็นทีปรึกษาแต่มิได้ก้าวท้าวอำนาจของเจ้าฟ้าตามข้อตกลงการรับตำแหน่ง เพียงแต่กำหนดอัตราภาษีอากรให้เจ้าฟ้าเก็บจากราษฎรส่งส่วยให้อังกฤษ ในสมัยนี้อังกฤษได้แบ่งการปกครองรัฐฉานออกเป็น 2 ส่วน คือ (อ้างแล้ว, 2541 : 268)

¹⁰ ขุนสว่างต้นสูง เจ้าฟ้าเมืองแสนหวี ผู้นำทัพปลดปล่อยเมืองแสนหวีจากการปกครองของพม่าในปี พ.ศ. 2422 ก่อนการเข้ามาของอาณานิคมอังกฤษ พ.ศ. 2430

1. ฉานเหนือ มีลำเลี้ยวเป็นเมืองหลวง เมืองสำคัญอื่นๆ มี แสนหวี น้ำลั่น สีป้อ เมืองมิด เมืองเมียว เมืองไหย ต่างยาน น้ำคำ

2. ฉานใต้ มีตองจีเป็นเมืองหลวง เมืองสำคัญอื่นๆ มียงห้วย ลือกจ็อก หลอยแหลม (คอยแหลม) ลายคำ เมืองนาย ลางเครือ หมอกใหม่ เมืองป๋น ส่วนเมืองที่ถูกคุมด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เมืองก๊อค น้ำตู ซึ่งมีแร่เงิน สังกะสี ตะกั่ว ทองแดง ทับทิม ฯลฯ อังกฤษปกครองเก็บเกี่ยวผลประโยชน์โดยตรง ภายใต้การปกครองของอังกฤษ บรรดาเจ้าฟ้าทั้งหลายและชาวไทใหญ่หลายคนได้รับการศึกษาที่ทันสมัยแบบ ตะวันตก มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองไทใหญ่ให้เป็นแบบ “สหพันธรัฐ” โดยมีเจ้าฟ้าทั้งหลายเป็นสมาชิกสภา และมีข้าหลวงอังกฤษเป็นประธานเพื่อปกครอง (ไทใหญ่ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์, 2551: 23-24)

ความสัมพันธ์กับล้านนา

ไทใหญ่เริ่มเข้ามาในดินแดนล้านนาในช่วงนี้ที่มีการค้าไม้ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเริ่ม ดำเนินการครั้งแรกตั้งแต่อังกฤษแผ่ขยายอำนาจการปกครองเข้าไปในประเทศพม่าเมื่อ พ.ศ.2369 พม่าได้ทำสัญญากับอังกฤษยินยอมให้อังกฤษเข้าปกครอง ต่อมาอังกฤษจึง เริ่มเข้ามาทำธุรกิจค้าขายการค้าไม้สักในบริเวณชายแดนไทยพม่า เนื่องจากไม้สักใน บริเวณนี้มีคุณภาพดี มีลวดลายที่สวยงาม กิจการการค้าไม้สักได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการตั้งบริษัททำไม้อย่างเป็นทางการขึ้นในประเทศพม่า เช่น บริษัทบริติช บอร์เนียว และบริษัทบอมเบย์เบอร์มา เป็นต้น อังกฤษได้นำชาวไทใหญ่เข้ามาเป็นแรงงานทำไม้ ซึ่งแรกเริ่มนั้นชาวไทใหญ่มักมีปัญหากระทบกระทั่งกับเจ้านายฝ่ายเหนือที่เป็นเจ้าของ ป่าไม้อยู่เสมอๆ บางครั้งก็ถูกเอาเปรียบ หรือถูกกลั่นแกล้งด้วยความไม่เป็น ธรรม ภายหลังจากการทำสนธิสัญญาเบริง ปี พ.ศ.2398 ทำให้เกิด “สิทธิสภาพนอก อาณาเขต” ที่ถูกบังคับใช้ในแผ่นดินสยาม ทำให้ชาวไทใหญ่ส่วนหนึ่งเข้าอยู่ภายใต้ อาณัติของอังกฤษ เพื่อสามารถฟ้องร้องต่อกงสุลอังกฤษ กรณีที่มีข้อพิพาทกับเจ้านาย ฝ่ายเหนือ และชาวอังกฤษได้แต่งตั้งหัวหน้าชาวไทใหญ่ขึ้นมาหนึ่งคนเพื่อทำหน้าที่ ดูแลชาวไทใหญ่อีกทีหนึ่ง ซึ่งไทใหญ่กลุ่มนั้นนับว่าเป็น กลุ่มที่อยู่นอกเหนือ โครงสร้าง สังคมของล้านนา แม้ชาวไทใหญ่กลุ่มนี้จะไม่มีพันธะผูกพันใดๆ ต่อสังคมล้านนา เพราะไม่มีสถานะเป็นไพร่เมืองเช่นชาวไทใหญ่กลุ่มแรก แต่ชาวไทใหญ่กลุ่มนี้ก็มี ส่วนช่วยสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ล้านนา โดยเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนา ผล

ถ้าไรที่ได้จากการค้าไม้ของพวกทำป่าไม้ ส่วนหนึ่งถูกนำไปใช้จ่ายเพื่อทำนุบำรุงทางด้านศาสนา ในเมืองต่างๆ ของล้านนา จึงปรากฏร่องรอยศิลปกรรมของไทยใหญ่ให้เห็นตามศาสนสถานอยู่หลายแห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่มีอยู่ทั้งในชาวไทยใหญ่และล้านนา ได้แก่ การบูชาพระอุปคุต ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งอาศัยอยู่ที่แม่น้ำ มีฤทธิ์บันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และช่วยขจัดปัดเป่าภัยอันตรายต่างๆ ให้แก่ผู้บูชา การบูชาพระอุปคุตจะกระทำในโอกาสการจัดงานปอยหลวง วันพุธขึ้น 15 ค่ำ หรือที่เรียกว่า “วันเป็งปู้ด งานออกพรรษาในล้านนาจะมีการอัญเชิญพระอุปคุตในโอกาสต่างๆ โดยต้องทำพิธีที่ริมน้ำในเย็นของวันก่อนพิธีจริง 1 วัน ชาวบ้านจะนำดอกไม้ รูปเทียน ข้าวตอก บาทธูปเทียน เทียน สบง จีวร จากนั้นอาจารย์วัดจะแต่งชุดขาวทำพิธีอัญเชิญพระอุปคุตวางไว้บนแคร่ จากนั้นชาวบ้านก็จะพากันแห่พระอุปคุตไปประดิษฐานยังหอที่เตรียมไว้ในวัด พอถึงวันพิธีจริง ชาวบ้านก็จะนำอาหารมาถวายแก่พระอุปคุต เพื่อขอความคุ้มครองจากภัยอันตรายต่างๆ เมื่อเสร็จพิธีกรรมก็จะเชิญพระอุปคุตไปส่งคืนน้ำที่เดิม (อึ้งแล้ว, 2551 : 32-34)

ขณะเดียวกัน หัวเมืองเจ็วทั้งห้าประกอบด้วย เมืองต่วน (โตน) เมืองหาง เมืองทา เมืองจ้อด เมืองสาต ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินในเขตรัฐฉาน ติดกับชายแดนจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ ซึ่งก่อนหน้านี้อันล้านนาและพม่า ไม่ได้มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองหัวเมืองเจ็ว ทั้งห้า ในสมัยพระเจ้ากาวิละเป็นเจ้าเมืองได้ผูกไมตรีกับเจ้าเมืองยางแดง รัฐกะเหรี่ยงอิสระที่ตั้งอยู่ฟากตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้นำกำลังเข้ามากวาดต้อนผู้คนในบริเวณนี้อย่างต่อเนื่อง และหัวเมืองเหล่านี้กลายเป็นหัวเมืองชายแดนของเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้าเมืองเชียงใหม่ไม่ได้มีการควบคุมอย่างรัดกุม ปล่อยให้รัฐเหล่านี้ปกครองตนเองอย่างรัฐอิสระ เป็นเมืองขึ้นของรัฐเชียงใหม่เพียงในนาม เมื่ออังกฤษเข้าครอบครองพม่า เมืองชายแดนเหล่านี้ก็คือโอกาสแยกตัวเป็นอิสระ จนเกิดการรบพุ่งกันหลายครั้ง และมีการล่าแดนเข้ามาเกณฑ์ราษฎรในหัวเมืองทั้ง 5 อยู่บ่อยครั้ง หัวเมืองชายแดนเหล่านี้จึงเกิดความวุ่นวายขึ้น เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุม เกิดกรณีปล้นฆ่าคนในบังคับของอังกฤษ จึงทำให้อังกฤษเรียกร้องรัฐบาลไทยส่งกำลังไปคุ้มครองคนอังกฤษในล้านนา และเรียกร้องให้เจ้าเมืองเชียงใหม่ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลไทยไม่สามารถส่งคนเข้าไปดูแลได้ทันทั่วถึง กอปรกับพื้นที่เหล่านี้อุดมด้วยป่าไม้สัก จึงทำให้อังกฤษเข้ายึดครองหัวเมืองชายแดน

ในเหตุการณ์ร.ศ.112 หรือ พ.ศ.2436) ได้แก่บริเวณหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้า และหัวเมืองกะเหรี่ยงตะวันออกรวม 13 หัวเมือง โดยอังกฤษได้อ้างว่าหัวเมืองทั้ง 13 นี้พม่าเคยครอบครองมาก่อน เมื่ออังกฤษเข้ายึดครองพม่าเป็นอาณานิคม ดังนั้น อังกฤษจึงมีสิทธิเหนือหัวเมืองเหล่านี้ (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2553 : 394-398)

3.3.3 ช่วงหลังอาณานิคม

ความสัมพันธ์กับพม่า

สมัยที่พม่าเป็นอิสระนั้นได้ควบคุมหัวเมืองไทใหญ่อย่างเข้มแข็ง ดังเช่นการควบคุมเมืองเชียงตุง พม่าได้ตั้งข้าหลวงขึ้นไปควบคุมเมืองเชียงตุงครั้งละหลายๆ คน และได้กดขี่ชาวเมืองเชียงตุงจนทำให้ประชาชนลุกฮือก่อการกบฏขึ้น ตามบันทึกกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร 5 ม. 2.2 เลขที่ 27 (2527) กล่าวว่า “ประชาชนได้รับความลำบากมาก จนเจ้าเมืองเชียงตุงทุกวันนี้ และพวกเมืองเลนทอนไม่ได้พร้อมใจกันฆ่าพม่าตาย 20-30 คน พม่าเอาโทษซัดใส่ให้เจ้าเมืองเชียงตุง เจ้าเมืองเชียงตุงเห็นว่าพวกเมืองเลนทอนทำผิดล่วงเกินไปแล้ว จะขอให้ตัดศีรษะก็ไม่เอา ภายหลังเจ้าแสงเมืองเชียงรุ่งถือหนังสือเมืองอังวะมากระทำการข่มเหงหมิ่นประมาทครั้งหนึ่ง พวกเมืองเชียงแจ้งไปค้าขายที่เมืองสิบสองปันนาก็ฆ่าเสีย เหตุนี้จึงเกิดรบพุ่งฆ่าฟันกันขึ้น”

ความสัมพันธ์กับล้านนา

ในช่วงนี้ล้านนาได้ถูกผนวกเข้ากับสยามประเทศในขณะนั้นแล้ว รัฐบาลสยามได้เร่งรีบทำการปฏิรูปการปกครองจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งล้านนาเป็นดินแดนหัวเมืองแห่งแรกที่เกิดปัญหาขึ้นจากปัญหาการทำป่าไม้และปัญหาความวุ่นวายตามหัวเมือง กอปรกับในช่วงนั้นการขยายอำนาจของระบบจักรวรรดินิยม ทำให้สยามจึงต้องเร่งรีบทำการปฏิรูปการปกครอง โดยรัฐบาลสยามขณะนั้นได้ทำสนธิสัญญากับอังกฤษ คือ สนธิสัญญาเชียงใหม่ พ.ศ.2416 และสนธิสัญญาเชียงใหม่ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2426 โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เชียงใหม่ รัฐบาลสยามได้ยกเลิกเชียงใหม่จากการเป็นประเทศราชขึ้นเป็นมณฑลพายัพ และมีรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล และเนื่องจากล้านนามีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ รัฐบาลจึงได้มีแนวคิดในการนำกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มาแปรสำนักให้เป็นคนไทย (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล,

2553: 569) ขณะที่ภายหลังการยึดครองอาณานิคมของอังกฤษ และการเข้ามาของ ประเทศตะวันตกต่างๆ เช่น ฝรั่งเศส ซึ่งทำให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำ โงงให้กับฝรั่งเศส จึงทำให้มีการแบ่งเส้นเขตพรมแดนพื้นที่ค่อนข้างแน่ชัดในพื้นที่ยึด ครองของตน แต่สำหรับประชาชนแล้วยังมีการเดินทางไปมาหาสู่กัน ทั้งนี้เนื่องจากยัง มีความเป็นเครือญาติพี่น้องกันอยู่ ขณะเดียวกัน ภายในประเทศพม่าภายหลังยุคอาณานิคมนั้น

ขณะที่ภายในประเทศพม่านั้น เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2482 นายพลอองซานจึง จัดตั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์ใต้ดินขึ้น เพื่อให้พม่าหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของ อังกฤษ โดยที่อองซาน ทำหน้าที่เลขาธิการของกลุ่มและพยายามหาทางติดต่อกับ กลุ่มคอมมิวนิสต์กลุ่มต่าง ๆ โดยหลังจากเดินทางกลับจากอินเดียมายังกรุงย่างกุ้งได้แอบ เดินทางไปประเทศจีน แต่เนื่องจากลงเรือผิดลำจึงไปถึงเกาะ อมอย (Amoy) ของญี่ปุ่น แทน ทางญี่ปุ่นจึงเรียกตัว อองซาน ไปยังเมืองโตเกียว หลังจากอองซานกลับจากญี่ปุ่น จึงได้รวบรวมสมัครพรรค พวกจำนวน 30 คนเดินทาง ไปฝึกการรบที่ญี่ปุ่น ต่อมา วันที่ 26 ธ.ค. พ.ศ. 2484 อองซานจึงจัดตั้งกองทัพอิสรภาพแห่งพม่า (B.I.A=Burma Independence Army) ขึ้นที่กรุงเทพฯ และในปี พ.ศ. 2485 เริ่มนำกำลังเข้าร่วมกับ ทหารญี่ปุ่น โจมตีเหล่าประเทศอาณานิคมของอังกฤษ โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นได้เดินทางเข้ามาในแผ่นดินพม่าและรัฐ ฉาน และในเวลาเดียวกันนี้ ทาง เจ้าฟ้ารัฐฉาน ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ข้าราชการของอังกฤษ ไปยังอินเดียและพม่า ต่อมา ญี่ปุ่นได้ทำการ ทารุณกรรมประชาชนในรัฐฉานเช่นเดียวกับที่กระทำต่อประชาชน ของประเทศต่างๆในเอเชีย จบจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ญี่ปุ่นจึงถอย ททัพกลับไป

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลอเมริกาและอังกฤษ ได้จัดทำหนังสือข้อตกลงที่ชื่อว่า “เตหะราน” (Teheran-Agreement) ขึ้นโดยมีใจความ ระบุไว้ว่า “หากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จะคืนเอกราชให้แก่ดินแดนอาณานิคม ของทั้ง 2 ประเทศทั้งหมด” เมื่อสงครามสิ้นสุดลงอองซานจึงพยายามติดต่อเข้าพบ ผู้นำรัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงลอนดอน เพื่อเจรจาขอเอกราชคืน ภายหลังจากได้รับเอกราชแล้วพม่าได้เข้าร่วมการเจรจากับผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะฉิ่น ชิน ไทใหญ่ คะยา

ถึงแนวทางการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งให้อำนาจอิสระแก่รัฐต่างๆ ที่จะปกครองตนเอง จนกลายเป็นที่มาของสนธิสัญญาปางโหลงที่จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

3.4 การแบ่งการปกครองของพม่า ภายหลังจากยุคอาณานิคมและปัญหากลุ่มชาติพันธุ์

ภายหลังจากการได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษของสหภาพพม่า รัฐบาลทหารพม่าไม่ได้คืนอำนาจการปกครองแก่บรรดากลุ่มชาติพันธุ์ตามข้อตกลงในสนธิสัญญาปางโหลง โดยรัฐบาลทหารพม่ามีความพยายามที่จะรวบรวมเอาทุกกลุ่มชาติพันธุ์เข้าเป็นสหภาพ ซึ่งปัจจุบันพม่าแบ่งการปกครองออกเป็น 7 รัฐกับ 7 เขต ดังนี้

เขต (Divisions) ทั้ง 7 ได้แก่ เขตอิรวดี (Ayeerwady) เขตพะโค (Bago) เขตมาเกว (Magway) เขตมันตะเลย์ (Mandalay) เขตสะกาย (Sagaing) เขตตะนาวศรี (Tanintharyi) และเขตย่างกุ้ง (Yangon)

รัฐ (State) ทั้ง 7 ได้แก่ รัฐชิน (Chin) รัฐกะฉิ่น (Kachin) รัฐกะเหรี่ยง (Kayin) รัฐกะยา (Kayah) รัฐมอญ (Mon) รัฐยะไข่ (Rakhine) และรัฐฉาน หรือรัฐไทใหญ่ (Shan)

จากรูปแบบการปกครองของสหภาพพม่าจะเห็นได้ว่า ใน 7 เขต นั้นส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า ส่วนอีก 7 รัฐ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น รัฐฉาน รัฐกะฉิ่น รัฐกะยา ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายอำนาจ (คุลยภาค ปรีชารัช, สัมมนาวิชาการไทใหญ่ความท้าทายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2555) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีความเห็นว่าประเทศสหภาพพม่าควรแบ่งการปกครองใหม่ออกเป็น 8 รัฐ นั่นคือ 7 รัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมกับอีก 1 รัฐ คือ รัฐพม่า หมายถึงการรวมเอา 7 เขตเดิมแล้วแปลงให้เหลือเป็น 1 รัฐและให้มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันในทุกรัฐจะทำให้ประชาชนในรัฐต่างๆ มีสิทธิกำหนดการตัดสินใจตนเองในการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตามข้อเสนอนี้รัฐบาลพม่าได้ปฏิเสธไป เพราะพม่านั้นอยากจะเป็นใหญ่ในประเทศ ฉะนั้นการยุบเขตทั้ง 7 ให้เหลือเพียง 1 รัฐ จึงทำให้เท่ากับมีสิทธิเล็กๆ เท่ากับรัฐมอญหรือรัฐกะยา ก็เป็นข้อเสนอที่ทางรัฐบาลพม่าไม่สามารถยอมได้เช่นกัน นอกเหนือไปจากความไม่เท่าเทียมเรื่องการแบ่งเขตการปกครองแล้ว ชาติพันธุ์ตามรัฐต่างๆประสบปัญหาการถูกรัฐบาลทหารพม่าละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งการเผาทำลายที่อยู่อาศัย มีการสู้รบปะทะกันตลอดเรื่อยมาตั้งแต่การได้รับเอกราชจาก

อังกฤษ ทั้งทางรัฐบาลทหารพม่ากับกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเอง ซึ่งปัญหานี้ส่วนหนึ่ง มาจากการไม่ทำตามข้อตกลงในสนธิสัญญาปางโหลงของพม่ากับรัฐต่างๆ

อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหาในการปกครองของพม่าต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ คือนโยบายการทำให้ เป็นพม่า (Burmanization) ในงานวิจัยความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ของรัฐบาลทหารพม่าและคะฉิ่น (ติณณภพ สินสมบุรณ์ทอง, 2556: 236-238) สหภาพแห่งชาติกระเหรี่ยง (Karen National Union: KNU) มองว่ารัฐบาลพม่าใช้นโยบาย “Tree As” ประกอบไปด้วย การกลืนกลาย (Assimilation) การ กลืนกิน (Absorption) และการกวาดล้าง (Annihilation) อันหมายถึงรูปแบบของนโยบายการทำให้ เป็นพม่าที่มีต่อชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย ที่ถือว่าชนกลุ่มน้อยที่มีกองกำลังติดอาวุธเป็นภัยต่อความ มั่นคงของรัฐ

ชาติพันธุ์ต่างๆมองว่านโยบายการทำให้เป็นพม่าเป็นภัยคุกคามต่อวัฒนธรรมของพวกเขา และมอง ว่านโยบายนี้เป็นเพียงการสร้างระบบอาณานิคมภายในประเทศพม่า (Internal Colonialism) ซึ่งใน กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เองก็ได้รับผลกระทบจากนโยบายนี้อย่างมาก นอกเหนือไปจากกรณี ของการโค่นกวาดล้างเช่นเดียวกันกับชาติพันธุ์อื่นๆ แต่การกลืนกินเป็นประเด็นที่น่าสนใจเพราะ เป็นการกระทำต่อชาติพันธุ์แบบไม่ใช้กำลัง เป็นการลดการใช้ความรุนแรง แต่เป็นการทำให้ผู้อื่น เข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกัน และเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐชาติสมัยใหม่ นั่นคือการมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ที่เป็นเอกภาพหนึ่งเดียว ในขณะที่เดียวกันการใช้นโยบายเช่นนี้ทำให้ ภาพลักษณ์ของพม่าติในสายตาชาวโลกอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น กรณีการเปลี่ยนสีธงชาติพม่า ภายหลังจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2553 มาเป็นสีสี่คือ เขียว เหลือง แดง และขาว ตามแบบธงชาติ ไทใหญ่ โดยเปลี่ยนจากธงชาติแบบเดิมที่มีสามสีคือ ขาว แดง น้ำเงิน ทั้งนี้มีความแตกต่างระหว่าง ธงชาติไทใหญ่และธงชาติพม่าใหม่เพียงเล็กน้อย บริเวณสีขาวตรงกลางผืนธง ธงชาติของไทใหญ่ เป็นวงกลมที่หมายถึงพระจันทร์ ในขณะที่พม่าใช้เป็นสัญลักษณ์รูปดาวห้าแฉก การที่รัฐบาลพม่า เลือกลเปลี่ยนธงชาติให้คล้ายกับธงชาติของไทใหญ่ อันเนื่องมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่มี ประชากรจำนวนมากและมีกองกำลังชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าไม่เฉพาะคนไทย เท่านั้นที่เข้าใจว่าธงชาติพม่ากับไทใหญ่เป็นธงผืนอันเดียวกัน แม้กระทั่งไทใหญ่บางคนก็เข้าใจว่า เป็นธงชาติตน โดยเฉพาะเมื่อมองเผินๆไม่สังเกตรายละเอียดของธงชัดเจน นอกเหนือจากนี้พบว่า ในเขตพื้นที่รัฐฉาน โรงเรียนส่วนใหญ่สอนภาษาพม่าแทนที่ภาษาไทยไทใหญ่ และใช้ภาษาพม่าเป็น ภาษาทางการ รัฐบาลพม่าได้เข้ามาควบคุมกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน ที่ถือว่าเป็น

ต้นแบบของการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม โดยแบบเรียนประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นของพม่า และห้ามการเรียนการสอนที่บรรจุแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทใหญ่



ภาพที่ 3.4 การแบ่งเขตการปกครองของพม่า ที่มา: www.lib.utexas.edu

3.4.1 สนธิสัญญาปางโหลง

สนธิสัญญาปางโหลงเป็นสัญญาที่ผู้ร่วมประชุมเชื่อว่าจะบรรลुข้อตกลงเรื่องเสรีภาพจากการร่วมมือกันของ ไทยใหญ่ กะฉิ่น ฉิ่น และตัวแทนจากฝ่ายพม่า (อัคนี มูลเมฆ, 2548: 33) ตัวแทนฝ่ายพม่า นำโดยองซาน พร้อมกับตัวแทนฝ่ายรัฐบาลอังกฤษเข้าร่วมประชุมเมื่อ 10 ก.พ. เพื่อเจรจากับตัวแทนสภาสูงสุดแห่งประชาชนชาวเขาจนเป็นที่มาของการลงนามในสนธิสัญญาเวียงปางโหลง ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างพม่า ไทยใหญ่ ฉิ่น กะฉิ่น ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประชุมปางโหลงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อจัดตั้งสหภาพพม่าภายหลังได้รับเอกราชจากอังกฤษ โดยการประชุมปางโหลงได้จัดการประชุม ดังนี้

1. การประชุมปางโหลงครั้งที่ 1 เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรยึดรัฐฉานคืนจากไทยแล้ว ได้มีการประชุมเพื่อตัดสินชะตากรรมของชาติตนเองเรียกว่าการประชุมปางโหลงจัดขึ้นที่เมืองปางโหลง (ปางหลวง) ในรัฐฉานเมื่อ 20-28 มีนาคม พ.ศ. 2489 การประชุมครั้งนี้ฝ่ายอังกฤษส่งนายสตีเวนสันเข้าร่วม ตัวแทนฝ่ายพม่าได้แก่ อู นู อู บาเกียน มาน บาจัน อูซอว์ การประชุมครั้งนี้พม่าเรียกร้องให้รัฐฉานร่วมกับพม่าเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ

2. การประชุมปางโหลงครั้งที่ 2 หลังจากการประชุมปางโหลงครั้งแรก พม่าได้ทำ ความตกลงองซาน-แอตลิกกับอังกฤษเพื่อรวมอาณานิคมของอังกฤษทั้งหมดเข้ากับ สหภาพพม่าฝ่ายรัฐฉานจึงจัดการประชุมปางโหลงระหว่าง 3-12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 เพื่อปฏิเสธการเข้าร่วมตัวกับพม่า ตัวแทนฝ่ายฉิ่นเข้าร่วมประชุมกับไทยใหญ่ เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ และตัวแทนจากรัฐฉิ่นเข้าร่วมเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ และตกลงจัดตั้งสภา สูงสุดแห่งประชาชนชาวเขาเพื่อต่อรองกับฝ่ายพม่า ผู้ร่วมการประชุมเห็นพ้องกันโดย ปราศจากข้อขัดแย้งในที่ประชุมมีมติดังนี้ (คนเครือไต, ม.ป.พ.)

1) ตัวแทนของชนชาวเขาที่ได้รับเลือกจากข้าหลวง (อังกฤษ) โดยการเสนอแนะของคณะผู้แทนในสภการบริหารสูงสุดของชนชาวเขา (SCUHP) จะได้รับการ แต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาข้าหลวงในกิจการที่เกี่ยวกับพื้นที่ของรัฐชายแดน

2) สมาชิกสภการบริหารสูงสุดของชนชาวเขาซึ่งมิได้มีหน้าที่บริหารพื้นที่ ชายแดน จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการบริหาร (Executive

Council) ตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เฉพาะด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศและกิจการต่างประเทศ ส่วนที่ปรึกษาข้าหลวงของรัฐในพื้นที่ชายแดนจะได้มาซึ่งอำนาจบริหารโดยวิธีเดียวกัน

3) ที่ปรึกษาข้าหลวงจะมีผู้ร่วมงานซึ่งเป็นผู้ช่วยที่ปรึกษาอีก 2 คนมาจากตัวแทนของชนชาวเขาเผ่าที่เหลือ โดยคนทั้งสองจะต้องไม่เป็นสมาชิกในสภาบริหารสูงสุด ผู้ช่วยที่ปรึกษามีหน้าที่รับผิดชอบกิจการที่เกี่ยวกับดินแดนของตน ขณะที่ที่ปรึกษารับผิดชอบพื้นที่ชายแดนส่วนที่เหลือและพวกเขาควรปฏิบัติหน้าที่ตามหลักแห่งความรับผิดชอบร่วมกันตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

4) ที่ปรึกษาจะเป็นสมาชิกและเป็นตัวแทนเพียงผู้เดียวของรัฐพื้นที่ชายแดนในคณะกรรมการบริหาร

5) แม้ว่าคณะกรรมการบริหารแห่งข้าหลวงอังกฤษจะมีสมาชิกเพิ่มเข้ามาดังกล่าวแล้ว แต่จะไม่มีหน้าที่บริหารรัฐพื้นที่ชายแดน เพราะอาจไปขัดขวางสิทธิการบริหารกิจการภายในของรัฐดังกล่าว สิทธิในการบริหารกิจการภายในของรัฐพื้นที่ชายแดนได้รับการยอมรับในหลักการ

6) แม้อยู่มีปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนและการสถาปนารัฐกะฉิ่นขึ้นในประเทศพม่า ปัญหานี้จะมอบหน้าที่การตัดสินใจให้กับรัฐสภา ที่ประชุมได้ตกลงกันว่าปรารถนาที่จะสถาปนารัฐนี้ขึ้น และเพื่อให้เป็นก้าวแรกที่นำไปสู่ข้อยุตินี้ ที่ปรึกษาของรัฐพื้นที่ชายแดนและผู้ช่วยที่ปรึกษาจะนำประเด็นนี้ไปหารือในฝ่ายบริหารของรัฐดังกล่าวที่มีมติฉันทามติ ทั้งนี้ในฐานะเป็นดินแดนส่วนที่สองตามกฎหมายของรัฐบาลพม่าปี พ.ศ. 2478

7) ประชากรในพื้นที่รัฐชายแดนย่อมมีสิทธิและเอกสิทธิและเอกสิทธิพื้นฐานเช่นเดียวกับประชากรในประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ

8) การดำเนินการใดๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับตามสนธิสัญญานี้จะต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิทางการคลังซึ่งมีอยู่แล้วในสหพันธรัฐฉาน

9) การดำเนินการใดๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับตามสนธิสัญญานี้ จะต้องไม่ทำให้เสียไปซึ่งความช่วยเหลือทางการคลังที่ชนชาวฉินและกะฉิ่นมีสิทธิจะได้รับ

จากงบประมาณของพม่า และคณะกรรมการบริหารร่วมกับที่ปรึกษาและผู้ช่วย
ที่ปรึกษาของรัฐพื้นที่ชายแดนจะตรวจสอบถึงความเป็นไปได้ที่จะเข้ามาจัด
ระเบียบทางการคลังของรัฐชาวเขาคะฉิ่น และชินให้เป็นไปในลักษณะเดียวกับ
ที่ดำเนินการอยู่ระหว่างพม่าและสหพันธรัฐฉาน

เพื่อให้สอดคล้องกับมติการประชุมปางหลวง เจ้าสามทุน ผู้ปกครองเมืองปั่นได้รับ
เลือกให้เป็นที่ปรึกษาพื้นที่ชายแดนประจำข้าหลวงอังกฤษ ซามา ซวา นอร์ (Sama
Duwa Sinwa Naw) แห่งคะฉิ่น และอุ วาง กุฮอ (U Vang Gu Hau) แห่งชินได้รับ
เลือกให้เป็นผู้ช่วยที่ปรึกษา

ทั้งหมดนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือระหว่างฉานและพม่า อย่างไรก็ตาม ปัญหา
สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบของความสัมพันธ์ทางการปกครองระหว่างรัฐพื้นที่ชายแดนกับ
พม่าที่ระบุไว้ในมติเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ยังถูกทิ้งค้างไว้ให้กับสภาร่างรัฐธรรมนูญ
ซึ่งจะมีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปภายหลังในปีนั้น ด้วยเหตุนี้สิทธิที่จะแยกตัวออกไป
ของรัฐฉานจึงยังมิได้ระบุไว้ในสนธิสัญญาปางโหลง

ต่อมาเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะปฏิบัติตามสัญญาของฉาน – แอ็ดลี คณะกรรมการ
เพื่อการสอบถามความเห็นของพื้นที่ชายแดน หรือ Fron – tier Areas Committee of
Enquiry (FACE) นำโดยนายริส วิลเลียมส์ (Rees Williams) ซึ่งเป็นสมาชิกพรรค
แรงงานอังกฤษได้ถูกส่งตัวมาจากลอนดอนเพื่อดำเนินการเรื่องนี้ บรรดาผู้นำของรัฐ
พื้นที่ชายแดนได้มาให้ความเห็นต่อคณะกรรมการสอบถามในทัศนะเกี่ยวกับความ
ร่วมมือกับพม่าในการก่อตั้งสหภาพ

หลังจากนั้นแม้ว่าพม่าจะจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาแล้ว ทว่ารัฐ
พื้นที่ชายแดนยังไม่ได้จัดตั้งกลไกดังกล่าวขึ้นมาด้วยเหตุนี้ผู้นำต่างๆ จึงเห็นพ้องกัน
ให้จัดตั้ง Shan State Council เพื่อส่งสมาชิกเข้าร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญในฐานะ
เป็นตัวแทนของประชาชนและผู้ปกครองรัฐฉาน ในการเข้าร่วมการประชุมในสภาร่าง
รัฐธรรมนูญซึ่งจัดขึ้นในย่างกุ้ง เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2490 คณะมนตรีแห่งรัฐฉาน
ได้เลือกคณะผู้แทน 25 คน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนที่เป็นผู้ปกครองรัฐ 11 คน คณะ
ผู้แทนของประชาชน 11 คน ร่วมกับผู้แทน 1 คนจากรัฐโกก้าง และ 2 คนจากรัฐ
คะฉิ่น

ในที่ประชุมเมืองปางโหลงยังมีมติอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรทางการเมือง โดยรวบรวมกลุ่มการเมืองต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันเรียกว่า “สมาชชาเสรีภาพแห่งรัฐฉาน (Shan States Freedom Congress-SSFC)” ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 นำโดยสมาชิกจากกลุ่มต่างๆ ซึ่งร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารจำนวน 12 คน ทั้งนี้โดยมี อุ จ่า บู (U Kya Bu) เป็นประธาน ทว่าหลักการที่จะสร้างเอกภาพให้กับองค์กรนี้ ยังไม่ลึกซึ้งและมั่นคงเพียงพอที่จะป้องกันการแตกแยกและการแทรกซึมจากภายนอกได้ ด้วยเหตุนี้ภายในไม่กี่เดือนต่อมา สมาชิกส่วนใหญ่ได้ถอนตัวไปสร้างกลุ่มของตน ทั้งสมาชิกที่เหลืออยู่เพียงไม่กี่คนให้สลายตัวไปพร้อมกับองค์กร

ขณะสภากำลังร่างรัฐธรรมนูญอยู่นั้น มีป็นคนหนึ่งได้บุกเข้าไปในที่ประชุมของสภาบริหาร(Executive Council) แห่งรัฐบาลชั่วคราวเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 และยิงเข้าใส่อง ซานและที่ปรึกษาทางการบริหารอื่นๆ อีก 6 คน รวมทั้งเจ้าสามตุนแห่งเมืองปอนจนเสียชีวิต หลังจากการเสียชีวิตขององ ซาน ผักฝ่ายทางการเมืองต่างๆ ในพม่าได้แตกแยกออกจากกัน ในช่วงเวลาแห่งความสับสนและบ้านเมืองไร้เสถียรภาพนั้น ผู้นำของรัฐฉานได้รับการชักชวนอย่างลับๆ จากเจ้าหน้าที่อังกฤษจำนวนหนึ่งให้เดินทางกลับสู่รัฐของตน และสถาปนารัฐฉานเป็นรัฐปกครองตัวเองภายใต้เครือจักรภพอังกฤษ (Dominion State) ซึ่งจะได้รับความช่วยเหลือทางการทหาร เศรษฐกิจ และการบริหาร เมื่อช่วยตัวเองได้แล้วในภายหลังจึงค่อยจัดตั้งขึ้นเป็นประเทศเอกราช ทว่าในขณะนั้นผู้นำฉานยังคงเพิกเฉยเนื่องจากปักใจอยู่กับสภาร่างรัฐธรรมนูญ จึงตัดสินใจที่จะรอคอยต่อไปให้ตลอดกระบวนการ

เมื่ออง ซานเสียชีวิตลง ตะจิ้น อู๋ ได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำ AFPFL และประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ กระทั่งการร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นสภามีมติให้ก่อตั้งสหภาพพม่าในฐานะเป็นรัฐเอกราชนอกเครือจักรภพ แต่กฎหมายแม่บทซึ่งร่างขึ้นอย่างเร่งรีบนี้เต็มไปด้วยข้อบกพร่องมากมาย ดังนั้น การรับรองให้ผ่านออกมาแน่นอนว่าจะต้องมีการแก้ไขในภายหลัง ในเดือนตุลาคม ข้อตกลงมอบเอกราชระหว่างอู๋ – แอ็ดลีได้รับการลงนาม และสหภาพพม่าได้ปรากฏเป็นจริงขึ้นในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2491 อู๋ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี สภาร่างรัฐธรรมนูญยังคงดำรงอยู่ในฐานะสภาชั่วคราวภายหลังเอกราช ทั้งนี้จนกว่าจะจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ ทั้งนี้ รัฐบาลภายใต้การปกครองของอู๋ ไม่ได้ทำตามข้อเรียกร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตามที่ตกลงไว้

ก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศ จนกระทั่งนายพลเนวินเข้ามาทำการยึดอำนาจ และสนธิสัญญาปางโหลงก็ถูกยกเลิกไป



ภาพที่ 3.5 การลงนามสนธิสัญญาปางโหลง เจ้าส่วยไตได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสหภาพพม่า (คนกลาง) ที่มา: www.english.panglong.org



ภาพที่ 3.6 อนุสาวรีย์ปางโหลง ที่มา: loitaileng.blogspot.com

3.4.2 การอพยพของคนไทใหญ่สู่เมืองไทย

การอพยพของคนไทใหญ่เข้ามาในเมืองไทย นอกเหนือจากการอพยพครั้งยิ่งใหญ่ ภายหลังการต่อสู้ของรัฐบาลทหารพม่ากับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ในอดีตมีชาวไทใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหลายจังหวัด เช่น แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ พะเยา และลำปาง โดยแบ่งยุคการอพยพเข้ามาของชาวไทใหญ่เป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 สมัยพระเจ้าติโลกราช ซึ่งเป็นยุคที่มีการวางรากฐานทางด้านสังคมที่ดีตั้งแต่ สมัยพระเจ้าเกือนา จึงทำให้ล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองและความเข้มแข็งอย่างมาก ใน สมัยพระเจ้าติโลกราชได้มีการทำสงครามกับหัวเมืองต่างๆ จนได้พื้นที่ของแพร่ น่าน หลวงพระบาง เชียงรุ่ง เมืองยอง รัฐฉาน เช่น เมืองไลคำ เมืองนาย เมืองสีป้อ เมืองของ ห้วย เมืองป๋น เป็นต้น พระเจ้าติโลกราชได้กวาดต้อนครอบครัวชาวไทใหญ่จำนวนนับหมื่นเข้ามาในล้านนา และชาวลี้จากเมืองยองและเชียงรุ่งมาไว้ที่ลำพูน (สร้อยศรี อ่องสกุล, 2544: 161)

ช่วงที่ 2 สมัยพม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษ หลังจากที่พระยาภาวโณได้รวบรวมพลขับไล่พม่าออกไปได้แล้ว ล้านนาก็เข้ากับสยาม ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 5 เกิดการล่าอาณานิคมของชาวตะวันตกในแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งพม่าในช่วงของพระเจ้าสีป้อได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในช่วงนี้อังกฤษได้ทำสัญญาการทำสัมปทานป่าไม้กับสยามและล้านนา อังกฤษจึงได้ส่งกลุ่มคนพม่า ไทใหญ่ ปะโอ ปะหล่อง เข้ามาเป็นคนงาน (ไทใหญ่ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์, 2551: 33)

ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ช่วงสมัยที่พม่าได้รับเอกราชจากอาณานิคมอังกฤษ ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มไทใหญ่ กระเหรี่ยง มอญ คะฉิ่น จีน และอาระกัน นั้นมีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์และมาเข้มข้นในสมัยที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 1984 และได้พัฒนาไปสู่สงครามกลางเมืองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ผลพวงนั้นทำให้พม่าไม่สามารถที่จะพัฒนาพื้นที่อันเป็นที่อยู่ของชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยและเป็นพื้นที่ของการสู้รบระหว่างรัฐบาลและกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ในทางกลับกันทำให้พื้นที่เหล่านั้นแปรสภาพไปเป็นพื้นที่ล้าหลัง ยากจน ขาดการพัฒนาจากภาครัฐ ประชาชนต้องหลบหนี

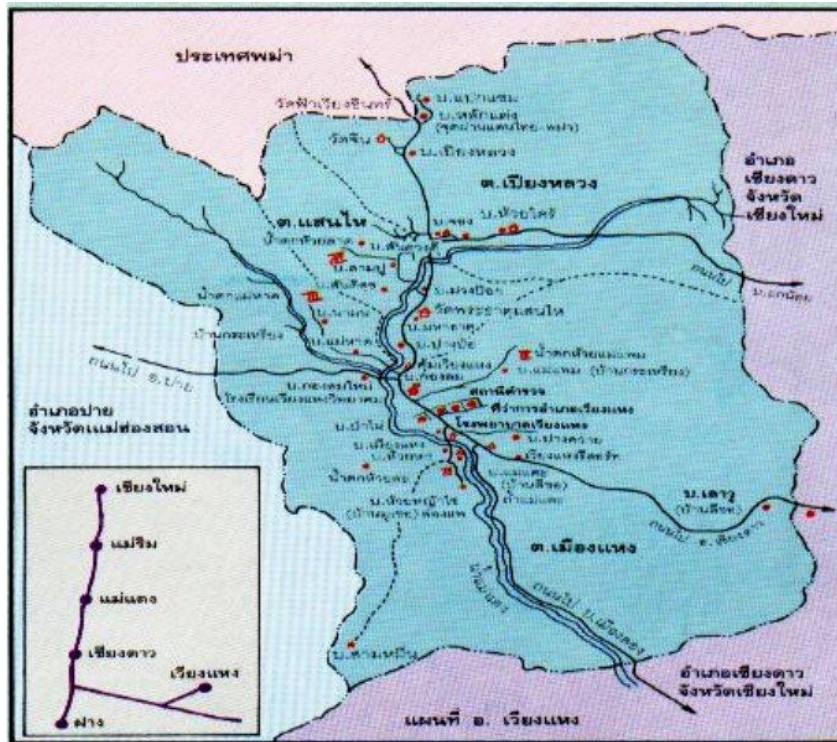
ออกจากที่อยู่อาศัยของตนเพื่อหลบหนีการเป็นเหยื่อของการสู้รบและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากฝ่ายทหารพม่า ดังที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้น

จากสภาพปัญหาทางการเมืองของประเทศพม่าส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในฐานะเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกัน มีพลเมืองอพยพจำนวนมาก เพื่อหนีภัยสงคราม ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความอนุเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ที่ลี้ภัยสงครามในฐานะผู้อพยพ โดยเฉพาะตามบริเวณแนวชายแดน ผู้อพยพมากที่สุด 3 จังหวัดชายแดน คือ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

ยศ สันตสมบัติ (2551: 146-147) ได้แบ่งกลุ่มไทใหญ่ตามช่วงเวลาของการอพยพโยกย้ายภายหลังการได้รับเอกราชจากอังกฤษของประเทศพม่าทั้งหมด 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ กลุ่มแรกคือกลุ่มไทใหญ่เก่า เป็นชาวไทใหญ่ที่ก่อตั้งรกรากมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งได้บัตรประจำตัวประชาชน มีสถานะเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์แล้ว กลุ่มที่สอง คือกลุ่มแรงงานพลัดถิ่นที่ไปเดินทางไป-กลับ และไม่ได้คิดที่จะตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทย เพียงแต่สนใจในเรื่องของงานและผลตอบแทน กลุ่มนี้จึงมักจะเป็นกลุ่มที่ชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาทำงานด้วย บางคนต้องการที่จะทำงานเมื่อมีเงินทองเพียงพอแล้วจะอพยพกลับไปที่บ้าน แต่บางคนไม่สามารถที่จะกลับได้เนื่องจากติดปัญหาในเรื่องของพื้นที่ที่อยู่ในเขตสงคราม กลุ่มที่สาม คือกลุ่มไทใหญ่ที่ไม่ต้องการกลับบ้าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือกลุ่มแรกคือกลุ่มที่อพยพมาเมื่อยี่สิบกว่าปีก่อน และกลุ่มที่สองคือ กลุ่มที่อพยพหนีความรุนแรงจากทหารพม่าในปี พ.ศ. 2541

3.5 ชุมชนไทใหญ่ในเวียงแหง

อำเภอเวียงแหง เป็นอำเภอที่เป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า เป็นอำเภอที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้ง ไทใหญ่ คนพื้นเมือง(โยนก์) ล่าหู่ ลีซู จีนคณะชาติ ดาระอั้ง และปกาเกะยอ กระจายการตั้งถิ่นฐานไปตามที่ราบและไหล่เขา ปัจจุบันมีชุมชนไทใหญ่ตั้งถิ่นฐาน และมีประชากรที่มีเชื้อสายไทใหญ่เป็นกลุ่มประชากรหลัก โดยมีจำนวนมากว่าร้อยละเจ็ดสิบ (เจ้าหน้าที่ข้อมูลประชากร: อ่างแก้ว) ประกอบด้วยกลุ่มไทใหญ่ทั้ง 3 กลุ่ม ตามช่วงเวลาที่อพยพ ดังที่กล่าวมา



ภาพที่ 3.7 แผนที่อำเภอเวียงแหง ที่มา: www.oknation.net

3.5.1 ข้อมูลทั่วไป ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ศาสนา และประชากร

อำเภอเวียงแหงมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นภูเขาสูงล้อมรอบพื้นที่ราบ โดยมีแนวเขาถนนธงชัยทอดตัวยาวมาจากเขตรัฐฐานประเทศพม่า ประชาชนตั้งถิ่นฐานบนแอ่งที่ราบ ในด้านการปกครอง เดิมทีเวียงแหงมีสถานะเป็นตำบลขึ้นอยู่กับอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทุรกันดารเข้าถึงลำบาก และจากสภาพเป็นเมืองปิด ทำให้เกิดปัญหาในการปกครอง ก่อนที่จะได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเวียงแหง ในปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันเวียงแหงได้การตั้งเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 (รังสรรค์ จันดี, 2556: 252) แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบล คือ ตำบลเมืองแหง ตำบลแสนไห และตำบลเปียงหลวง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 23 หมู่บ้านรวมเนื้อที่ประมาณ 672.172 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 21,050 ไร่โดยประมาณ (องอาจ เดชา, 2554: 5-8)

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชเศรษฐกิจมีข้าว หอม กระเทียม และข้าวโพด การตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ราบเป็นกลุ่มหมู่บ้าน ประชากรไทใหญ่ของอำเภอเวียงแหงส่วนใหญ่อพยพมาจากรัฐฐาน ประเทศพม่า ในกรณี

ของหมู่บ้านเปียงหลวงประชากรหลักที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเคยเป็นกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ รองลงมาเป็นอดีตทหารจีนคณะชาติ หรือก๊กมินตั๋ง ส่วนที่เหลือเป็น ชาวลีซอ ชาวปะหล่อง และชาวไทย (วันดี สันติวุฒิเมธี, 2545: 12)

พื้นที่ตำบลเปียงหลวงเป็นพื้นที่ที่มีพรมแดนและเส้นทางเดินเท้าเข้าสู่รัฐฉาน ประเทศพม่า ผ่านช่องหลักแต่ง มีหมู่บ้านไทใหญ่ในเขตรัฐฉานใกล้เคียงช่องหลักแต่ง 2 หมู่บ้าน คือ ปางก้ำก่อ ปางใหม่สูง ทำให้เมื่อมีสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่สู้ดีนักของพม่า การปราบปราม กองกำลังชาติพันธุ์ เมื่อปี 2545 บริเวณนี้ได้เกิดการสู้รบอย่างรุนแรงระหว่างทหารพม่ากับ กองกำลังไทใหญ่ SSA เป็นเหตุให้ชาวบ้านจากหลายหมู่บ้านในฝั่งรัฐฉาน รวมถึงสอง หมู่บ้านใกล้เคียงช่องหลักแต่ง ถูกขับไล่อพยพเข้ามาตั้งศูนย์ลี้ภัยอยู่ในฝั่งไทยเกือบ 1,000 คน ในฐานะผู้อพยพลี้ภัยทางการเมือง (กลุ่มอพยพกลุ่มที่ 3) และรัฐบาลไทยได้มีการจัดพื้นที่เขต อพยพให้ผู้ลี้ภัยเหล่านี้อยู่ที่ ศูนย์อพยพกรุงจ่อ ตำบลเปียงหลวง



ภาพที่ 3.8 ช่องหลักแต่ง ชายแดนไทย-พม่า ตำบลเปียงหลวง
(ที่มา : นายสานนท์ นพคุณ)

ก่อนการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทใหญ่บ้านเปียงหลวงในฐานะกลุ่มทหารกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ มีชุมชนไทใหญ่อาศัยอยู่ที่ตำบลเมืองแหง และตำบลแสนไหอยู่ก่อนบ้างแล้ว

ชุมชนไทใหญ่ที่มาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกเป็นการเข้ามาค้าขายบริเวณชายแดน (กลุ่มอพยพกลุ่มที่ 1 และ 2) แต่ขนาดและจำนวนประชากรไม่ได้มากเท่าทุกวันนี้ เพราะในขณะนั้นเวียงแห่งยังมีสถานะเป็นตำบลเวียงแห่ง ขึ้นกับอำเภอเชียงดาว ต่อมาภายหลังการอพยพมีการกระจายการตั้งถิ่นฐานไปทุกตำบล ผสมปนเปกับชาวไทย (ล้านนา) และชาติพันธุ์อื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามไทใหญ่ยังคงเป็นประชากรหลักในพื้นที่

ปัจจุบันกล่าวได้ว่าอำเภอเวียงแห่งจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายมิติ ทั้งมิติทางรัฐชาติ มิติทางวัฒนธรรมตามช่วงเวลา และมิติทางชาติพันธุ์ ชุมชนไทใหญ่ในเวียงแห่งจึงต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา และเปิดรับเอาวัฒนธรรมและสิ่งใหม่ๆเข้ามา ในขณะเดียวกันก็พยายามที่อัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของชาติพันธุ์ไว้ ความหลากหลายในพื้นที่อำเภอเวียงแห่งที่ส่งผลในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์บางอย่างไม่ได้เป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน เหมือนเช่นการรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรม หรือธรรมเนียมประเพณี การอพยพในช่วงเวลาที่ต่างกันส่งผลต่อการเป็นเจ้าของพื้นที่ ทั้งไต่เก่า และไต่ใหม่ ประกอบกับความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำ ชาติพันธุ์บางส่วนที่ยกฐานะกลายเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ มีความรู้สึกความเจ้าของพื้นที่ ที่มีสิทธิและสถานะในการเป็นพลเมืองไทย เป็นปัญหาในการถูกเหยียดหยาม เกิดชนชั้นที่ไม่เท่าเทียมกันทางสังคม จายหนุ่มเมิง¹¹ พลทหารไทใหญ่ในพื้นที่อำเภอเวียงแห่งเล่าว่าตอนที่เขาอพยพเข้ามาในพื้นที่อำเภอเวียงแห่งในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2538 นั้น เขาบวชเป็นพระเข้ามาศึกษา ตอนที่จำวัดอยู่นั้นสามเณรคนเมือง(ล้านนา) กับสามเณรคนไทใหญ่ ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าอาวาสและชาวบ้านอย่างไม่เท่าเทียม “ที่วัดไม่อนุญาตให้เด็กไทใหญ่เรียนคอมพิวเตอร์ ผมเคยแอบเข้าไปฝึกพิมพ์ โคนจับได้ และโดนตีอยู่หลายที” มากไปกว่านั้นพระบางรูปเคยกล่าวว่า “ถ้าเข้าป่าเจอกับเงี้ยว ขอตีเงี้ยวให้ตายก่อน เพราะมันไว้ใจไม่ได้” หรือบางทีก็เรียกผมว่า “ไอ้เงี้ยวหัวจอก” คำดูถูกพวกนี้ผมโกรธนะ แต่มองอีกแง่มันก็เป็นประโยชน์ให้ผมผลักดันตัวเองให้สามารถอ่านออก เขียนได้ และได้เรียนหนังสือเช่นเดียวกับคนไทยคนอื่น

ในพื้นที่อำเภอเวียงแห่งพบว่า คนไทใหญ่บางส่วนที่อพยพ(กลุ่มที่สาม) ส่วนมากไม่ได้รับการรับรองให้เป็นพลเมืองของรัฐไทย ซึ่งแตกต่างจากจากชาวเขาเผ่าอื่นๆ โดยมากได้รับการรับรองเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ คนไทใหญ่บนพื้นที่อำเภอเวียงแห่งส่วนมากถือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มี

¹¹ จายหนุ่มเมิง พลทหารไทใหญ่ บ้านเมืองแห่ง ตำบลเวียงแห่ง สัมภาษณ์ในประเด็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ในอำเภอเวียงแห่งกับความสัมพันธ์ชาติพันธุ์อื่นและคนไทยในพื้นที่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2555

สัญชาติไทยประเภทชุมชนพื้นที่สูง (ไม่ใช่ชาวเขา)¹² ซึ่งถูกสำรวจในปี พ.ศ. 2541 การไม่ได้สัญชาติ เป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของคนไทใหญ่ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการศึกษา การ รักษาพยาบาล การถือครองที่ดิน รายได้จากการประกอบอาชีพ รวมไปถึงการเดินทางข้ามอำเภอ ที่ ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการทุกครั้ง การรวมกลุ่มของคนไทใหญ่ในพื้นที่เป็นแบบระบบเครือ ญาติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แต่ในกลุ่มไทใหญ่ด้วยกันพบปัญหาอยู่บ้างในการแบ่งกลุ่มใดใหม่ ที่ ไม่มีบัตร กับกลุ่มใดเก่าที่เป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ ซึ่งปัญหาที่พบไม่ได้เป็นการกีดกัน หรือ แบ่งแยกอย่างชัดเจน แต่เป็นลักษณะของการมีอำนาจทางสถานะพลเมืองไทยที่สูงกว่า

ความซับซ้อนในเรื่องของอำนาจรัฐที่เข้ามามีบทบาทเหนือความเป็นชาติพันธุ์ มีผลก่อให้เกิดความ ไม่เท่าเทียมกันทางสังคมของคนกลุ่มเดียวกัน แต่ความรู้สึกร่วม ความรักชาติ ความสามัคคีก็ยัง ปรากฏให้เห็นในงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี อย่างแนบแน่น แต่ใน มิติทางเศรษฐกิจ เช่น การเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิของพลเมือง ก่อความเหลื่อมล้ำในกลุ่มคนไท ใหญ่อยู่บ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกสังคมไม่เฉพาะกับกลุ่มไทใหญ่เท่านั้น

3.5.2 ตำนาน “คนไทใหญ่” สร้างเมืองแหง

โดยทั่วไปการสร้างตำนานของชุมชน มักจะเลือกเอาช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือวีรกรรมใด วีรกรรมหนึ่งเชิดชูขึ้นมาเป็นเรื่องเล่าขานต่อกันมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสิ่ง เตือนใจ หรือนำเรื่องราวมาผูกกับตำนานการสร้างบ้านเมืองหรือผูกกับสิ่งก่อสร้างใน สถานที่นั้นๆ หรือสถานที่ที่ไม่สามารถอธิบายถึงที่มาที่ไปได้ ดังนั้น การสร้างตำนาน วิบุรุษชุมชนหรือวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของคนไทใหญ่ มีอยู่ทุกแห่งที่คนไทใหญ่ไป บุกเบิก หรือทำการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ เป็นการประกาศตัวอยู่ๆว่า พื้นที่นี้ เป็น พื้นที่ของคนไทใหญ่มาก่อนเสมือนการแสดงภาพตัวแทนว่า ชุมชนอำเภอเวียงแหง เป็นชุมชนไทใหญ่ ทั้งในเรื่องของตำนานและจำนวนประชากร

เช่นเดียวกันกับตำนานเจ้าปู่ฮ้อยสาม หรือเจ้าแสนธานีพิทักษ์ผู้นำไทใหญ่ในอำเภอ ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งคนท้องถิ่นเชื่อว่าปู่ฮ้อยสามคือคนไทใหญ่ที่อยู่ใน

¹² มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2543 และวันที่ 28 สิงหาคม 2544 กำหนดสถานะให้กับบุคคลที่ไม่ใช่ ชาวเขา เช่น พม่า มอญ จีน ไทใหญ่ ฯลฯ โดยให้สถานะต่างด้าวเป็นบุคคลเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและถือ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่กับรุ่นบิดามารดาที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและให้สัญชาติไทยรุ่นบุตรหลาน ตามมาตรา 7 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

ฐานะผู้นำสร้างบ้านแปงเมืองตามประวัติการตั้งถิ่นฐาน คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเล่า สืบต่อกันมาว่า เมื่อประมาณ พ.ศ. 2342 ปู่ฮ้อยสามซึ่งเป็นคนไทใหญ่ได้นำชาวบ้านอพยพมาจากรัฐฉาน ประเทศพม่า เข้ามาทำมาหากินในเขตประเทศไทย และได้มาพบที่ราบลุ่มที่มีน้ำไหลตลอดปี ซึ่งเป็นสถานที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานและทำการผลิตตามวิถีของชาวไทใหญ่ ปู่ฮ้อยสามเป็นนักรบที่เก่งมาก เดินทางมาสร้างบ้านแปงเมือง และที่นาต่างๆ โดยสร้างมาตั้งแต่บ้านไม้สูง บ้านไม้ล้น บ้านแม่ละนา เมืองแพม เมืองน้อย และเมืองแหง (เวียงแหง)¹³

จากการศึกษานี้สอดคล้องกับตำนานการสร้างเมืองแหง ของปู่เหง ชาววา หรือนายจองจ่าน เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2408 จากคำบอกเล่าของพ่อทูน ชาววา เครือญาติผู้สืบทอดนามสกุลชาววาของปู่เหง พ่อทูนเล่าว่าพ่อและแม่ทำงานเป็นลูกน้องคนใกล้ชิดของปู่เหง ปู่เหงจึงให้ใช้ได้นามสกุลร่วมด้วย พ่อทูนเล่าว่าในสมัยก่อนนั้นเมืองแหง ยังไม่เป็นอำเภอ มีประชากรอยู่ข้างประปราย โดยผู้ที่มาสร้างบ้านแปงเมืองแหงยุคแรกคือปู่ฮ้อยสาม หลังจากสร้างบ้านเมืองแถบแม่ฮ่องสอนมาก่อนและได้ขยายอาณาเขตมายังเมืองแหง ต่อมาเมื่อเสียชีวิตได้ยกเมืองแหงให้ลูกชายคนแรกดูแลก่อนคือ นายน้อย กิว¹⁴ สมัยนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้าน และนายท้าวใจ ลูกชายคนที่สองสืบต่อมา ในสมัยการปกครองของนายน้อยใจนี้มีกลุ่มผู้มีอิทธิพลอยู่ถึง 3 กลุ่มคือ กลุ่มของต่างส่วยแวง (ขุนส่วยระแวง) กลุ่มขุนเลา และกลุ่มปู่ขามไม้ โดยทำการปล้นสดมภ์ผู้ที่เดินทางค้าขายไปมาผ่านเมืองแหง ตอนนั้นปู่จองจ่าน ได้เดินทางจากบ้าน ชาววา อำเภอเมืองป่าน รัฐฉาน ประเทศพม่า ผ่านทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อมาทำการค้าขาย โดยมาอาศัยเป็นลูกน้องของท้าวใจ และตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านแหงเหนือ (บริเวณโรงเรียนบ้านม่วงป้อก ตำบลแสนไห ในปัจจุบัน) ในยุคนี้นายท้าวใจไม่มีอิทธิพลมากนัก ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยกับการปล้นสดมภ์ของกลุ่มผู้มีอิทธิพลทั้งสาม แต่ก็ไม่ได้ทำการทัดทานหรือช่วยเหลือพ่อค้าที่ถูกปล้น การอาศัยอยู่ในเมืองแหงจึงเป็นการอยู่แบบต่างฝ่ายต่างอยู่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกัน ในฐานะพ่อค้า นายจองจ่านรู้สึกไม่พอใจที่พ่อค้าจากต่างถิ่นไม่ว่าจะเป็นเมืองปาย เชียงดาว ถูกกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ปล้นอยู่เนืองๆ จึงได้

¹³ พิพัฒน์ กระจ่างจันทร์ เจ้าปู่ฮ้อยสามหรือแสนธานีพิทักษ์ จากบุคคลในประวัติศาสตร์ผู้ผู้นำในตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 27 ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2549)

¹⁴ บางที่บอกว่า นายน้อยกิว มีตำแหน่งเป็น เจ้าน้อยกิว ผู้วิจัยคิดว่า อาจจะเป็นการเรียกตำแหน่งให้ เนื่องจากเป็นผู้มีคุณความดี แต่ไม่ได้สืบเชื้อสายมาจาก “เจ้าฟ้า” โดยตรง

อาสาสมัครเป็นผู้ปราบกลุ่มโจรและได้รวบรวมสมัครพรรคพวกจำนวนหนึ่งเพื่อต่อสู้กับโจร จนเป็นที่เกรงขามและเลื่องชื่อ โดยเฉพาะกลุ่มของขุนส่วยระวาง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ใหญ่ที่สุด ณ เวลานั้น แต่ก็ยังไม่สามารถปราบปรามได้สำเร็จ นายจ่องจ่านจึงได้เดินทางไปยังพระบรมธาตุ แสนไหและตั้งสัจจะอธิษฐานว่า “หากเป็นบุญบารมีของข้าพเจ้าแล้วไซ้ร้ ขอให้ข้าพเจ้ากำจัดกลุ่มโจรเหล่านี้ให้ราบคาบและมีชัยชนะด้วยเถิด” (ข้อมูลจากป้าย ฐานการเรียนรู้ สุสานปู่เหง ซาววา) และได้นิมิตฝันว่า “ได้ไปพบผู้มีอำนาจทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จึงจะประสบความสำเร็จ นายจ่องจ่านจึงได้เดินทางไปพบและขอความช่วยเหลือจากตำรวจอำเภอแมริม และทางอำเภอแมริมได้ส่งกองกำลังตำรวจจำนวน 19 นายมาช่วยปราบปรามจนชนะในที่สุด ในปี พ.ศ. 2457 ในขณะที่ท้าวใจผู้นำคนเดิมเกิดความละอายแก่ใจอพยพย้ายไปอยู่ที่แม่ฮ่องสอน (ไม่ทราบที่อยู่ชัดเจน) ทางการและชาวบ้านจึงได้ตั้งนายจ่องจ่านเป็นผู้ปกครองเมืองแห่ง ในฐานะพ่อเหง¹⁵ (กำนัน) ชาวบ้านจึงเรียกนายจ่องจ่านว่าพ่อเหงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากได้อำนาจการปกครองนั้นมาพ่อเหงได้ประกาศหาข้อมูลแต่ละที่ว่า ใครมีของขลัง เป็นมือปืน มือดาบ พันแทงไม่เข้า ว่ากันว่าสามารถหากคนเก่งคนขลังเข้ามาเป็นพรรคพวก โดยแต่ละที่ก็จะพบสองสามคน โดยบุคคลเหล่านี้ต้องเป็นผู้ที่คิดดี ไม่ประพฤติเสื่อมเสีย และไม่มีกัมมีเหล่า โดยมีแนวคิดที่จะสร้างเมืองแห่งให้เป็นเมืองดี ปราศจากกลุ่มโจรและผู้มีอิทธิพล พ่อเหงได้กลับไปยังเมืองปั่น เดินทางไปเมืองปาย เมืองนาย เชียงดาว ชักชวนประชาชนให้มาทำการค้าขาย ซึ่งในครั้งแรกที่ประกาศไปนั้น ไม่มีใครกล้ามาทำการค้าขายที่เมืองแห่งเพราะชื่อเสียงในเรื่องของกลุ่มผู้มีอิทธิพลสูง พ่อเหงจึงได้รับรองกับพ่อค้าเหล่านั้นว่า หากถูกปล้นที่เมืองแห่งจะรับผิดชอบค่าเสียหายทั้งหมด

นายจ่องจ่านหรือพ่อเหงได้เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2497 และชาวบ้านได้นำเอาอัฐิมาก่อเป็นเจดีย์หน้ากุ่สถานและได้สร้างอนุสาวรีย์ในปี พ.ศ.2549 เป็นที่เคารพของคนในอำเภอเวียงแหงสืบมา

¹⁵ ปู่เหิง นายพัน ดูแลชาวบ้าน 1000 หลังคาเรือนขึ้นไป ปู่ก้าง 100 พัน ดูแลชาวบ้าน 100 หลังคาเรือน ปู่แก่ หรือผู้ใหญ่บ้าน ดูแลชาวบ้านไม่จำกัดหลังคาเรือน



ภาพที่ 3.9 อนุสาวรีย์ปู่เหงชาววา ในศาลปู่เหงชาววา บ้านเมืองแหง ต. เมืองแหง

จากการศึกษาพบว่า ในภาพการรับรู้ของคนท้องถิ่นนั้นเชื่อว่าปู่เหง ชาววาเป็นบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ ซึ่งนักประวัติศาสตร์และนักมานุษยวิทยาโดยทั่วไปแล้วก็อาจจัดเจ้าปู่เหงเป็นบุคคลในตำนาน ผู้นำในตำนาน หรือวีรบุรุษในตำนาน เพราะเป็นเรื่องเล่าที่ไม่สามารถหาข้อสรุปหรือข้อพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลได้ โดยคนในท้องถิ่นมีวิธีการสืบทอดตำนานโดยคำบอกเล่ารุ่นต่อรุ่น หรือที่เรียกว่ามุขปาฐะตำนานปู่เหง ชาวนั้น เปรียบได้เป็นตำนานวีรบุรุษผู้สร้างบ้านแปงเมืองของชุมชนเวียงแหงยุคแรก การสร้างตำนานมักมีการบอกเล่าที่เกินจริงเพื่อเสริมสร้างความยิ่งใหญ่และให้เป็นที่น่านับถือยำเกรงมากขึ้น อย่างในกรณีตำนานปู่เหงเองนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่งที่ทำให้ตำแหน่ง เหง (การควบคุมประชากร ต้องมีจำนวนตั้งแต่ 1000 หลังคาเรือน) ซึ่งขัดแย้งกับในสมัยที่เมืองแหง ไม่ได้มีสถานะเป็นอำเภอ เพียงแต่เป็นเมืองค้าขายแถบชายแดน คาดว่าจำนวนครัวเรือนไม่ถึง 1000 หลังคาเรือน แต่น่าจะเป็นเป็นการให้เกียรติผู้ก่อตั้งมากกว่า ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ตำนานปู่เหงนั้นได้รับการยอมรับแต่ไม่ได้เป็นที่นิยมในทางปฏิบัติระดับพิธีกรรมเท่าใดนัก เพราะจากสภาพศาลที่ตั้งไว้รวมถึงอนุสาวรีย์ก็ถูกละเลย ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อและตำนานของสมเด็จพระ

นเรศวรและตำนานเส้นทางทหารเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวรที่มีมากกว่า 400 ปี ผ่านมายังอำเภอเวียงแหง

สรุปตำนานการสร้างเมืองเวียงแหงจึงเป็นวาทกรรมความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงได้ต่อมาเมื่อมีตำนานสมเด็จพระนเรศวรฯเกิดขึ้นมาและกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักแต่ วาทกรรมปู่เหงาเวียงก็ยังคงอยู่ เพราะไม่ได้ขัดแย้ง จนหักล้างความเชื่อใดเชื่อหนึ่งให้หายไป เพราะความเชื่อเป็นไปในทางเดียวกันเพียงแต่ดึงความนิยมมาสู่ความเชื่ออันใหม่ สารสำคัญของประวัติศาสตร์ชุมชนคือวัฒนธรรมของชาวบ้านที่เป็นอิสระจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูง มีความสัมพันธ์ที่ผูกพันกับธรรมชาติ ฐานที่สำคัญของชุมชนคือความมีคุณธรรมและจริยธรรม อันเป็นสิ่งที่จรรโลงสังคมและเกิดความสงบสุข (ยศ สันตสมบัติ, 2551:59) มีข้อเสนอว่าไม่ควรยึดติดกับวัฒนธรรมชุมชนเพียงอย่างเดียว หากจำเป็นต้องเปลี่ยนจารีต วัชปฏิบัติเดิมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของยุคสมัย เพราะชุมชนไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยปราศจากความสัมพันธ์ต่อชุมชนอื่นและความสัมพันธ์ต่อรัฐได้ จึงต้องมีการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จึงไม่แปลกนักหากตำนานและอนุสรสถานของสมเด็จพระนเรศวรฯ จะเข้ามามีบทบาทมากกว่า เพราะใช้ประวัติศาสตร์รัฐเข้ามา มีบทบาทแทนประวัติศาสตร์ชุมชน โดยชุมชนมีการยอมรับประวัติศาสตร์รัฐเข้ามา ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความถึงการล้มล้างความเชื่อเดิม เพียงแต่ความเชื่อใหม่เข้ามา มีบทบาทต่อชุมชนและพื้นที่มากกว่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved